bistands-aktuelt

nr 10 desember 2007

www.bistandsaktuelt.no

BISTANDSPOLITIKK

For mange store planer?

De siste åtte årene er det lansert 21 ulike politiske styringsdokumenter for norsk bistand, i tillegg til de årlige bistandsbudsjettene. – Som ambassadør må du bare gi blaffen i handlingsplaner og strategier, sier Norges tidligere ambassadør i Sør-Afrika, Per Ø. Grimstad.

Side 10-11

Generalsekretær i Flyktninghjelpen **Tomas Colin Archer** på besøk i DR Kongo. Flyktninghjelpen har vokst kraftig de siste årene og er i dag den norske organisasjonen som har flest ansatte innen internasjonal virksomhet.

FOTO: ASTRID SEHL/FLYKTNINGHJELPEN

Bistandsarbeider-boom

■ Norske bistandsorganisasjoner har vokst med rekordfart de siste årene, viser en rundspørring Bistandsaktuelt har foretatt blant ti organisasjoner.

■ De vokser både hjemme og ute, og flere organisasjoner har mer enn doblet antall ansatte siden 2000.

■ Også inntektene øker kraftig. Økte statlige bevilgninger, mer fra faddere og næringsliv, samt bidrag fra internasjonale samarbeidspartnere gjør at organisasjonene har større omsetning enn noen gang.

Side 4-5

B-Post Abonnement

RETURADRESSE: Bistandsaktuelt, boks 8034 Dep., 0030 Oslo.

SØR-AFRIKA

Person-konflikter vil prege ANC-møte

Side 16

MILJØ

Vakre, våte Victoria tørker ut

Side 12-13

NÆRINGSLIV

Afrikansk redaktør støtter Frp-idé

Side 18-19

LIKESTILLING

Kvinner skyr bistands-ambassader

Side 9

Partibistand er god bistand

Samtidig er vi av den oppfatning at parti-assistanse er et viktig element innenfor en større satsning på godt styresett.

Av Anja Riiser

I BISTANDSAKTUELT nr. 9/2007 kritiseres Norsk senter for demokratisstøtte (NDS) sterkt. Artikkelens kilde er seniorforsker Inge Amundsen ved Christian Michelsens Institutt. Vi kjenner oss ikke igjen i fremstillingen som er gitt.

Det er særlig tre momenter i fremstillingen vi reagerer på:

■ Påstanden om at Norge er et av få land som jobber med parti-til-parti-samarbeid, og at dette er en avleggs samarbeidsform.

■ Påstanden om at vi driver «amatør-bistand».

■ Påstanden om at virksomheten styres etter «bukken til havresekken»-prinsippet.

AMUNDSEN HEVDER i Bistandsaktuelt at «i de aller fleste land går utviklingen i retning av en bredere partistøtte.(…)I Norge derimot, har NDS satset de fleste av sine kroner på en søsterpartimodell.» Dette medfører ikke riktighet. Det er heller ikke korrekt at de øvrige landene som omtales primært driver med tverrpolitiske prosjekter.

Amundsen fremhever en rekke gode argumenter for tverrpolitiske prosjekter, men det finnes også fordeler ved parti-til-parti-samarbeid. Thomas Carothers, en av verdens ledende forskere på partiassistanse, konkluderer i sin nyeste bok med at det er vanskelig å velge en modell fremfor en annen. At NDS har valgt en kombinert modell gir oss fleksibilitet og mulighet til å tilpasse oss våre partneres behov.

Ideologisk likhet og forankring er underordnet i våre prosjekter. Vi fokuserer på organisasjonsutvikling og styrking av demokratiske prosesser innad i politiske partier.

Inge Amundsen hevder at NDS bedriver «amatørbistand med små ressurser, liten grad av forskningsbasert kunnskap, og med lite fokus på samarbeidslandenes virkelige behov».

FOR Å SIKRE AT prosjektene våre også tar utgangspunkt i forskningsbasert kunnskap har NDS et nært samarbeid med andre demokratistiftelser. Forskningsbasert kunnskap er et viktig element, men ikke alene tilstrekkelig for utvikling av gode prosjekter. Det vi imidlertid har erfart, er at det er politikere selv som kan mest om hvordan interndemokrati og partiorganisasjoner kan og bør utvikles. Det finnes en rekke eksempler på ulike organisasjoner og institusjoner som har forsøkt seg på prosjekter med å lære partier demokrati, uten selv å ha erfaring fra dette.

I 2006 feiret folk i Uganda president Musevenis seier i det første flerpartivalget på 25 år. Uganda er et av flere afrikanske land hvor norske partier samarbeider med lokale partier. FOTO: SCANPIX

:DEBATT

AMUNDSEN PÅSTÅR at NDS «i liten grad tar hensyn til de unge demokratienes virkelige behov», og argumenterer for at det er nødvendig med mer gjennomgripende strukturendringer for å få til velfungerende, stabile demokratier. NDS deler Amundsens oppfatning om at partiassistanse alene ikke er tilstrekkelig til å skape velfungerende demokratier. Samtidig er vi av den oppfatning at partiassistanse er et viktig element innenfor en større satsning på godt styresett. Amundsen er selv inne på at NDS ikke har kapasitet til å lede den samlede satsningen på godt styresett. Det er heller ikke NDS sin rolle. Vårt bidrag er konkret erfaring og kunnskap om hvordan praktisk politikk utformes og gjennomføres. Dette er et viktig og etterspurt supplement til det øvrige godt styresett-arbeidet som utføres.

UNDER OVERSKRIFTEN «bevilger til egne turer» skriver Bistandsaktuelt at det kan se ut som om NDS styres etter «bukken til havresekken»-prinsippet. Dette er det vanskelig å svare på, da påstanden ikke konkretiseres. NDS er imidlertid underlagt de samme kvalitetskrav og kontrollmekanismer som det øvrige bistandsnorge. Vår nåværende organisasjonsform er utarbeidet på grunnlag av, og i tråd med anbefalingene fra, en ekstern evaluering gjennomført av Statskonsult på oppdrag fra UD i 2006. Den er dermed ikke noe resultat av «bukken til havresekken»-beslutninger, slik det antydes.

NDS er en organisasjon i stadig utvikling, og vi arbeider kontinuerlig med å styrke kvaliteten på vårt arbeid og heve kompetansen internt i organisasjonen og blant våre samarbeidspartnere. Begrensede ressurser er selvsagt en utfordring i denne sammenhengen, og vi stiller oss helhjertet bak Amundsen når han sier at økte ressurser er nødvendig for å videreutvikle og kvalitetssikre partiassistansearbeidet også i fremtiden.

Anja Riiser er sekretariatsleder i Norsk senter for Demokratistøtte.

Artikkelen er forkortet av redaksjonen. Les hele innlegget på www.bistandsaktuelt.no

Bull dribler i Norads forsvar

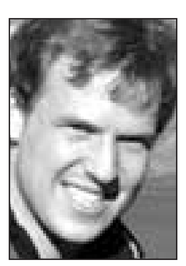

Av Jonas Hjort

BEATE BULL I NORAD svarer i Bistandsaktuelt nr. 9/2007 på min kritikk av Norads evalueringsmetoder. Kort sammenfattet hevder Bull at: 1. Randomisering er ikke en ny metode. 2. Det er ingen grunn til å randomisere fordi en trenger data av høy kvalitet uansett. 3. Det er uetisk og lite praktisk å randomisere. 4. Kvantitative evalueringer er like subjektive som kvalitative evalueringer. Her er noen alternative synspunkter.

1. SELVFØLGELIG er randomisering som generell metode omtrent like gammel som vitenskapen selv. Jeg fremhevet at randomisering kan anses som en relativt ny metode *innenfor utviklingsintervensjoner,* da det først var på 90-tallet at kunnskapen vår gjorde utstrakt bruk av denne metoden mulig i bistand.

2. Her blottlegger Bull et noe svakt grunnlag for å påberope seg et bredt vitenskapssyn. Hvis det ikke randomiseres, må det samles inn store mengder kostbare data for å gjennomføre en evaluering som likevel vil være av begrenset pålitelighet. Dette er ikke tilfelle ved bruk av randomisering – selv om så bra data som mulig alltid er å foretrekke.

3. PARALLELLEN til medisinsk forskning er informativ her: Norad har valgt å ta i bruk sterke typer «medisin» *som en ikke vet om virker* på store grupper mennesker fordi en ikke ønsker å teste medisinene på mye mindre grupper først. Hvorvidt dette valget er mer etisk en å gjennomføre en kontrollert randomisert intervensjon først, der deltakerne har mulighet til å takke nei til bistandstypen, kan diskuteres.

Bull hevder videre at de fleste utviklingsintervensjoner ikke kan evalueres ved randomisering da dette krever at en kontrollgruppe må opprettes fra begynnelsen av, fordi Norad ikke tar høyde for fremtidige evalueringer i planleggingsfasen. Dette er uakseptabelt – det bør være et minstekrav til alle Norads utviklingsintervensjoner at evaluering planlegges og gjøres mulig før et tiltak begynner.

4. Kvantitative evalueringer er ikke alltid å foretrekke fremfor kvalitative vurderinger. Bull har også rett i at subjektive valg fra bistandsaktørene er uunngåelig. Men de subjektive valgene er gjerne færre og mer transparente i kvantitative evalueringer, spesielt hvis randomisering benyttes.

TIL SLUTT VIL JEG fremheve to viktige poeng. For det første gis størsteparten av Norges bistand i dag som budsjettstøtte og som jeg fremhevet i mitt forrige innlegg umuliggjør dette pålitelig evaluering. Det er derfor uklart om denne typen bistand støtter opp om politikerne eller innbyggerne sine «planer og behov» i mottakerlandene. Den nylig publiserte gjennomgangen av norsk bistand konkluderer med at den «generelle» delen av norsk bistand har slått feil.

FOR DET ANDRE så anser Bull tilsynelatende dette som «kun» en metodedebatt. Et viktigere spørsmål er om Norad og Norge skal være med å skape den kunnskapen som skal til for å redusere fattigdommen i verden. I så fall er det ikke tilstrekkelig å danne seg et inntrykk av innvirkningen av norsk bistand til et bestemt land i en periode; da må pålitelige metoder benyttes. Spania – et av mange land som Norge kan lære av i evalueringspraksis – ga nylig 44 millioner dollar til et evalueringsfond som utelukkende fokuserer på randomiserte evalueringer. Kanskje det er deres tur nå, Beate Bull og Poul Engberg-Pedersen? ■

Jonas Hjort er Ph. D-student ved University of California, Berkley.

Innlegget er forkortet av redaksjonen, men kan leses i sin helhet på nett.

bistandsaktuelt
Fagblad om utviklingssamarbeid · Utgitt av Norad
:10/2007 – 10. ÅRG

Når sjøen tørker inn

LEDER

På plenen foran kongressenteret i Nusa Dua på Bali sitter en aldrende hippie og holder en plakat foran seg: «Stopp alle utslipp», står det på den.

Hadde det enda vært så enkelt! Demonstranten har vel også kommet seg til Bali på et eller annet «utslippsvis», hvis han ikke har padlet? Dette enkle eksempelet viser hvordan vi alle sitter i klimatrusselens klister.

Det viktigste på Bali er å komme fram til en plan for forhandlingene som forhåpentligvis vil føre til en ny bindende og ambisiøs avtale – undertegnet av alle land – på FNs store klimamøte i København i 2009. Det blir sagt at arbeidet med en slik post-Kyotoavtale er den største utfordringen for internasjonalt diplomati noensinne.

Forståelsen av klimatrusselens viktighet bør i hvert fall være tilstede. Klimapanelets rapporter er tydelige i sine konklusjoner, og det går nesten ikke en dag uten at nye advarsler løper inn fra nyhetsbyråene: Grønlandsisen smelter fortere enn noen ante, golfstrømmen påvirkes og i Australia gråter farmere over knusktørre åkrer.

I denne utgaven av Bistandsaktuelt tar vi opp situasjonen rundt Victoriasjøen i Øst-Afrika. Der faller vannstanden, fisket svikter og levekårene rundt sjøen endrer seg. Fortsetter klimaendringene kan Afrikas majestetiske innsjø være tørket ut om 100 år. Det er ufattelig mye som står på spill, ikke bare utkommet for de 55 000 menneskene som henter sitt levebrød fra sjøen, men også vilkårene for dyr, planter og natur som omkranser den. Det er tankevekkende at lokalbefolkningen rapporterer om dramatiske endringer i livsmønster og væremåte som følge av tørken.

Når utfordringene kloden står overfor er så enorme, er det viktig å holde tunga rett i munnen og erkjenne menneskets bidrag til klimaendringene og ikke fremme vikarierende politiske agendaer. Klimaendringene er en trussel, men den økende bevisstheten og samfunnsengasjementet de har ført til, er en mulighet. Etter mange år med et fragmentert engasjement, kan klima bli den store saken som får alle til «våkne» og se at vi er i samme båt.

Eva Bratholm

:MÅNEDENS SITAT

«Jeg tror vel at navnet Swaziland er blitt nevnt flere ganger i denne debatten enn i Stortingets 200-årige historie til sammen. Og fint er det, så lærer vi oss et nytt land».

Miljø- og utviklingsminister Erik Solheim da innstillingen fra utenrikskomiteen om bevilgninger for 2008 ble diskutert i Stortinget.

Håkon Arald Gulbrandsen er ny statssekretær for utviklingssaker. FOTO: PIERRE DE BRISIS/UD

Solheims nye høyre hånd

Han vil ha trøkk i utviklingsdebatten, jobbe for økte bevilgninger og en mest mulig effektiv bistand. Men foreløpig er Håkon Arald Gulbrandsen på lytte-og-lære-stadiet.

:PORTRETT

■ SYNNØVE ASPELUND

HVEM:
Håkon Arald Gulbrandsen

HVA:
SV-er, jurist og diplomat

HVORFOR:
Fersk statssekretær for utviklingssaker

Han satt hjemme i Sør-Afrika og spiste middag med familien da utviklingsminister Erik Solheim ringte. Om han kunne tenke seg å bli ny statssekretær?

– Jeg ble veldig glad da jeg fikk tilbudet, og var ikke tvil om at jeg ville ha jobben. Dette er en mulighet jeg ikke kan gå glipp av, sier 38 år gamle Håkon Arald Gulbrandsen.

Dermed ble tiden som ambassadesekretær på ambassaden i Pretoria kortere enn planlagt. 27. november overtok han som statssekretær for utviklingssaker i Utenriksdepartementet etter Anne Stenhammer. Han rakk ikke engang å få med seg flyttelass, kone og tre barn hjem til Norge. De kommer først etter jul.

Han må belage seg på å være en del alene i kontorene til politisk ledelse på Victoria Terasse – med en sjef som pendler mellom Utenriks- og Miljøverndepartementet.

– Vil du som statssekretær få større spillerom og innflytelse enn din forgjenger nå som Solheim er «dobbeltstatsråd»?

– Vi får se. Det er nok viktig at jeg er mer til stede her siden han også er i et annet departement, men Solheim er jo uansett den formelle statsråden for utviklingsarbeidet, og vi kommer til å ha mye kontakt. Jeg ser det som veldig positivt at Solheim har begge saksfelt, siden sammenhengen mellom miljø og utvikling er så sterk, sier Gulbrandsen.

Fra embetsmann til politiker. Gulbranden tok juridisk embetseksamen i 1995, og jobbet som konsulent i Sosial- og helsedepartementet og som advokatfullmektig i Norsk Rutebilarbeiderforbund. Deretter gikk han aspirantkurset i Utenriksdepartementet, og var tre år på ambassaden i Damaskus. Tilbake i Norge, jobbet han i UDs globalavdeling, blant annet med menneskerettighetsdialog i Indonesia, Vietnam og Kina. I Sør-Afrika hadde han ansvar for utviklingssaker.

– Det var en bred og interessant portefølje jeg hadde i Sør-Afrika, hvor temaer som godt styresett, urfolk, handel og menneskerettigheter sto sentralt. Vekslingen mellom utviklings- og utenrikspolitikk var spennende, og jeg synes det er et utrolig privilegium at jeg nå skal få jobbe med det jeg er veldig interessert i på et politisk nivå. Det gir mulighet til å gjøre noe ekstra, som jeg ikke kan som vanlig tjenestemann, sier den ferske statssekretæren.

Han ser ingen store problemer i det å hoppe fra embetsmann til politikerrollen.

” Jeg synes det er et utrolig privilegium at jeg nå skal få jobbe med det jeg er veldig interessert i på et politisk nivå.

Håkon Arald Gulbrandsen, fersk statssekretær.

– Jeg skjønner at det er to ulike roller, og mener det bør gå bra. Som politisk ledelse har vi en mer overordnet funksjon, samtidig er mye av tenkningen og arbeidet faktisk nokså likt.

Kjør debatt. Noen hjertesaker innenfor utviklingspolitikken vil han ikke ut med.

– Foreløpig er jeg i en lytte-og-lærrolle, og har ingen programerklæringer. Politikken ligger jo der allerede. Nå gjelder det å få oversikt, slik at jeg kan gjøre en best mulig jobb som statssekretær.

– Men jeg er interessert i å få trøkk på debatten i det offentlige rom, at det diskuteres hvilken retning vi må gå for å få en mer effektiv bistand.

Fra Sør-Afrika har han fulgt den hjemlige debatten, blant annet kritikken som har kommet mot Solheim om at det foregår en dreining bort fra det langsiktige utviklingssamarbeidet til mer «ad-hoc»-bistand basert på norske egeninteresser.

– Jeg synes generelt at den norske utviklingsdebatten er relevant. Men jeg er ikke enig med dem som snakker om nedjustering av langsiktig bistand. Vi må ha begge deler, både den langsiktige og den som er mer knyttet til Norges komparative fortinn. Store satsingsområder som helse og utdanning er langt fra glemt, så jeg synes ikke kritikken treffer helt. ■

Rekordvekst i bistandsbransjen

Flere organisasjoner har fordoblet antall ansatte siden 2000

Aldri har det vært lettere å få jobb i bistandsbransjen. Norske hjelpeorganisasjoner vokser i ekspressfart. De opererer i stadig flere land, får flere og flere ansatte og inntektene vokser kraftig.

Stadig flere nordmenn har muligheten til å gjøre det samme som **Valter Tinderholt** i Redd Barna – å jobbe i en fremmed kultur. Bildet er fra Nepal.

FOTO: KEN OPPRANN

BISTANDSBRANSJEN

■ TOR AKSEL BOLLE

Mens «bistandsarbeider» inntil for få år siden var en yrkestittel forbeholdt noen svært få, er det i dag i ferd med å bli en karrierevei for akademikere på linje med forsker, ingeniør og tannlege. Trolig er godt over 1000 mennesker sysselsatt i norske bistandsorganisasjoner. I tillegg kommer ambassadepersonell, Norad- og UD-ansatte, beredskapsstyrker, bistandskonsulenter i det private næringslivet og fredskorpspersonell, samt misjonærer og solidaritetsarbeidere.

For sju år siden hadde Flyktninghjelpen, som den gang het Flyktningerådet, 58 ansatte ved hovedkontoret. I dag jobber 130 personer på samme sted. I 2000 jobbet 53 personer som internasjonalt ansatte ved Flyktninghjelpens kontorer i land verden over, i dag er antallet mer en tredoblet – til 177 personer. For sju år siden jobbet Flyktninghjelpen i 13 land, i dag er tallet 20. Organisasjonen, da er lokalt ansatte og beredskapsstyrkene ikke tatt med, har vokst med 175 prosent på sju år.

Og Flyktninghjelpen er på ingen måte alene. Bistandsaktuelt har kikket på ti norske hjelpeorganisasjoner – Kirkens Nødhjelp, Redd Barna, Norsk Folkehjelp, Flyktninghjelpen, Strømmestiftelsen, Utviklingsfondet, Plan, Regnskogfondet, Leger Uten Grenser og Care Norge. Bildet er tydelig. De vokser – og de vokser svært fort. I snitt har disse organisasjonene økt antall ansatte med over 85 prosent siden 2000. Flere organisasjoner, som Flyktninghjelpen, Utviklingsfondet, Plan Norge og Regnskogfondet har mer enn fordoblet antall ansatte de siste sju åra.

Administrasjon nedprioritert. Det er en klar tendens til at det er de direkte bistandsrelaterte eller operative stillingene det blir flere og flere av, mens administrative jobber som regnskap og administrasjon ikke har økt i takt med resten av organisasjonen.

I Kirkens Nødhjelp var det for eksempel 25 som jobbet i administrasjonsavdelingen for sju år siden, samtidig var det 27 personer som jobbet i utenlandsavdelingen. I dag jobber 31 personer i administrasjonsavdelingen, mens utenlandsavdelingen har vokst til hele 44 personer. Samtidig har bistandsvirksomheten i utviklingslandene og omsetningen økt kraftig.

I snitt har organisasjonene økt antall ansatte med over 85 prosent siden 2000.

Den samme trenden er tydelig i Flyktninghjelpen.

– Det er helt klart at veksten i all hovedsak er kommet ute og på de operativt relaterte stillingene her hjemme. Det administrative henger etter. Det er noe vi er klar over, og vi jobber med å styrke den delen av organisasjonen, sier Inger Solstad som er personalsjef i Flyktninghjelpen.

Denne tendensen gjelder ikke bare de aller største organisasjonene.

Regnskogfondet er en av flere mindre organisasjoner som har vokst mye de siste åra. Mens miljøorganisasjonen hadde ni ansatte i 2000 er antallet i dag økt til 20. I årsrapporten for 2000 oppgis det at bare én person, nestlederen, jobber direkte med regnskap/administrasjon, mens organisasjonen hadde tre prosjektkoordinatorer. I dag er situasjonen langt bedre på det bistandsfaglige området med ni stillinger knyttet direkte til prosjektarbeid, men det er fortsatt bare to stillinger knyttet til administrasjon, nestlederen inkludert.

Økte inntekter. Veksten i antall ansatte i den såkalt «ikke-statlige» delen av bistandsbransjen de siste årene har skjedd parallelt med at pengene har strømmet inn i norsk bistand. De aller fleste organisasjonene henter store deler av sine inntekter fra staten. Mens bistandsbudsjettet i 2000 var på litt under 11 milliarder kroner, vil tett oppunder 21 milliarder kroner bli brukt på bistand i år.

Samtidig som pengestøtten fra staten har økt, henter flere norske organisasjoner i økende grad inntekter fra ulike internasjonale samarbeidspartnere som Verdensbanken og FN. Flere organisasjoner har også klart å øke inntjeningen i Norge, blant annet gjennom fadderordninger og samarbeid med næringslivet. I sum betyr dette at norske organisasjoner har fått betydelig mer å rutte med de siste årene.

En av de aller største norske aktørene, Kirkens Nødhjelp, har økt inntektene sine fra 422 millioner kroner i 2000 til 791 millioner kroner i 2006.

Kirkens Nødhjelp, har økt inntektene sine fra 422 millioner kroner i 2000 til 791 millioner kroner i 2006.

Flyktninghjelpen har nesten enn doblet inntektene sine fra 2000 til 2006, fra 354 millioner kroner til 715 millioner kroner. Selv om de aller fleste organisasjonene får betydelige summer fra det offentlige er det store variasjoner i hvilken grad de står på egne ben økonomisk. Utviklingsfondet får for eksempel over 90 prosent av inntektene sine fra skattebetalerne, mens Plan Norge er en av de mest selvfinansierte organisasjonene og får kun 15 prosent av inntektene sine fra Erik Solheims pengesekk. ■

VEKST I BÅDE ANTALL ANSATTE OG INNTEKTER – TI BISTANDSORGANISASJONER

	Ansatte	Inntekter (millioner kroner)
Kirkens Nødhjelp	2000: 112 2007: 176	2000: 422 2006: 791
Redd Barna	2000: 87 2007: 122	2000: 287 2006: 490
Utviklingsfondet	2000: 9 2007: 26	2000: 40 2006: 42
Plan Norge	2000: 15 2007: 37	2000: 168 2006: 301 *
Flyktninghjelpen	2000: 122 2007: 307	2000: 354 2006: 715
Norsk Folkehjelp	2000: 205 2007: 145	2000: 731 2006: 739
Strømmestiftelsen	2000: 31 2007: 35	2000: 89 2006: 127
Regnskogfondet	2000: 9 2007: 20	2000: 23 2006: 46
Leger Uten Grenser	2000: 6 2007: 24	2000: 38 2006: 331 **
Care Norge	2000: 14 2007: 13	2000: 73 2006: 108

«Ansatte» inkluderer ansatte på hovedkontoret + såkalte «ex.pat.s» (utsendte).

*) regnskapsår fra 1.7.2006 – 30.6.2007

**) hvorav 205 mill. fra tv-aksjonen 2006

Folkehjelpen måtte bremse

Arbeiderbevegelsens bistandsorganisasjon, Norsk Folkehjelp, har på mange måter vært «kjerringa mot strømmen» blant norske bistandsorganisasjoner de siste årene. Organisasjonen opplevde en vekstboom på 1990-tallet, som deretter gikk over til akutte voksesmerter i form av økonomiske og administrative problemer. Fra å være «størst blant de store» har organisasjonen siden 2000 sett seg nødt til å kutte antall ansatte med om lag seksti personer – fra 205 til 145 ansatte.

– Når man forvalter så mye penger fra det offentlige og fra givere som vi gjør, er man forpliktet til å være helt sikker på at man har kapasitet til det. Vi kom til et punkt hvor vi måtte stoppe opp og se nøye på hva vi gjorde og hvor. Vi hadde tatt på oss for mye. Da bestemte vi oss for å redusere på en del områder og styrke andre, sier Finn Erik Thoresen, generalsekretær i Folkehjelpen.

Thoresen mener at det er en risiko for at bistandsorganisasjonene kan ta på seg for mye.

– Det er mange oppgaver der ute og mye penger tilgjengelig. Det er viktig å være klar over at økt aktivitet ute også krever styrking av det administrative. Det regner jeg med er en profesjonelle nok til at de ser, sier Thoresen. ■

RAPPORT FRA RIKSREVISJONEN

Riksrevisjonen jobber med en rapport med tittelen «Effektiviteten i humanitær bistand»

Den vil bli ferdig høsten 2008

KN og Flyktninghjelpen: – Vi vokser ikke for fort

■ TOR AKSEL BOLLE

Kirkens Nødhjelp og Flyktninghjelpen er to av de aller største norske humanitære organisasjonene. Begge organisasjonene har også vokst kraftig de siste årene. De har også det til felles at de har måttet tåle kritikk i hver sin ferske organisasjonsgjennomgang bestilt av UD og Norad.

KN fikk i våres klare anbefalinger om å kutte ned på antall partnere og prosjekter i en gjennomgang ledet av forsker Arne Strand ved Christian Michelsens institutt (CMI). Ifølge rapportforfatterne trenger organisasjonen bedre rutiner både i forhold til evaluering, opplæring og rapportering.

Rapporten fra Strand og hans forskerkollegaer er i hovedsak positiv, men de skriver blant annet at en reduksjon i antall partnere og prosjekter «vil bidra til å redusere organisasjonens administrative byrde, noe som vil forbedre organisasjonens prestasjoner, inkludert mer presis rapportering til Norad og UD.»

Atle Sommerfeldt, generalsekretær i KN, legger ikke skjul på at de siste års kraftige vekst har medført betydelige utfordringer.

– Veksten de siste årene er resultat av strategiske valg på slutten av 1990-tallet knyttet til tematisk spissing, strategisk samarbeid med norske ambassader og økt samarbeid i KNs allianse. Krisen i Darfur, tsunamien i Sør-Asia og jordskjelvet i Pakistan førte til økte bidrag fra KN inn i alliansens arbeid. Det er helt klart at økningen medførte utfordringer for organisasjonen administrativt og faglig. Men siden veksten er en følge av strategi, betrakter vi vurderingene fra rapporten som forbedringspunkter og de er i all hovedsak i tråd med vårt eget planlagte og pågående forbedringsarbeid, sier Sommerfeldt

Risiko. Kirkens Nødhjelp har de siste par årene måttet tåle flere kritiske medieoppslag om underslag og økonomiske misligheter hos lokale partnere. Media har også omtalt organisasjonens forsinkede rapportering til UD og Norad. Sommerfeldt tror ikke det er en sammenheng mellom disse sakene og organisasjonens raske vekst.

Det finnes ingen faglig eller strategisk grense for KNs størrelse.

Atle Sommerfeldt, generalsekretær i Kirkens Nødhjelp.

– Det er klart at desto mer penger man forvalter og desto flere folk som er involvert, jo større sjanse er det for den type hendelser. Men man er nødt til å huske på at vi ofte jobber i land uten fungerende rettsvesen, uten infrastruktur, i land som kommer rett fra krig og er veldig vanskelige å jobbe i. Da er det alltid en risiko involvert, uten at det skal være noen unnskyldning. I slike situasjoner vet vi at organisasjoner i det sivile samfunn og internasjonale hjelpeorganisasjoner ofte kan være befolkningens livslinje. Men risikoen for at for eksempel dokumentasjonen hos lokale organisasjoner ikke er god nok, er betydelig. Vi må starte en samtale om det er mulig å finne regler for avskriving for tap også i bistanden, slik det er i annen økonomisk virksomhet, sier Sommerfeldt.

– Hvorfor klager KN og andre organisasjoner over at for lite av bistanden går til frivillige organisasjoner, når tallene viser at nesten alle organisasjonene vokser sterkt?

– Organisasjonene har påpekt to ting: Det ene er at støtten til sivilt samfunn som forvaltes av Norad, har hatt mindre vekst enn resten av bistandsbudsjettet de siste årene. Det er denne budsjettlinjen som innenfor de brede bistandspolitiske målsetningene, støtter sivilsamfunnet på deres egne premisser og prioriteringer. Det andre vi har påpekt, er at veksten til frivillige organisasjoner skjer på budsjettlinjer der organisasjonene i større grad er operatører for offentlige myndigheter. Kirkens Nødhjelp aksepterer og ser fordeler med disse økningene, men det er uheldig når det kombineres med svekking av budsjettlinjen for mer allmenn sivilsamfunnstøtte.

– Man snakker ofte om manglende kapasitet i utviklingslandene, men nå er det kanskje deres kapasitet som er sprengt?

– Nei, det vil jeg ikke si. Siden 1980-tallet har det vært interne diskusjoner om hvor store KN skal være. Jeg og mine forgjengere har tenkt annerledes: Det finnes ingen faglig eller strategisk grense for KNs størrelse. Vi skal sørge for å ha kapasitet til å håndtere de humanitære behov og muligheter til å gjøre noe med dem. I 2005 og 2006 var veksten større enn planlagt, derfor har vi i 2006, 2007 og i budsjett for 2008 konsolidert volumet, prioritert organisasjonskapasitet og utvikling for slik å legge grunnlaget for ny vekst, sier Sommerfeldt.

Svakheter. Flyktninghjelpen har vokst voldsomt de siste årene, både på hovedkontoret og på utesiden. I organisasjonsgjennomgangen uttrykkes det bekymring for at «ekspansjonen organisasjonen har hatt de siste årene ikke er blitt fulgt opp med en nødvendig organisatorisk styrking.» Selv om Flyktninghjelpen også får skryt for flere deler av sitt arbeid, pekes det i gjennomgangen på at man fant en rekke svakheter både i forhold til økonomisk og organisatorisk styring. Det settes også spørsmålstegn ved bærekraften til en del av aktivitetene ute i felt. Teamet bak rapporten, som også ble ledet av CMI, gir en klar anbefaling om at Flyktninghjelpen ikke bør vokse ytterligere før organisasjonen er styrket.

Profesjonalisering. I likhet med Sommerfeldt er generalsekretær Tomas Colin Archer helt klar på at veksten de siste årene har vært en utfordring.

– De fleste av de tingene som påpekes i denne gjennomgangen, var vi klar over og allerede i gang med å rette på. Ellers hadde vi nok fått enda mer «pepper». Men det er klart – en vekst som den vi har hatt er en utfordring. Det krever en profesjonalisering i alle ledd, og den prosessen er vi nå godt i gang med, sier Archer.

– Har dere vokst for fort?

– Nei, det mener jeg at vi ikke har. Vi er organisert sånn at vi skal være fleksible og tåle kraftig vekst. Men vi har ikke store planer om å vokse ytterligere de nærmeste årene.

Vi er organisert sånn at vi skal tåle kraftig vekst.

Tomas Colin Archer, generalsekretær i Flyktningehjelpen.

– Bistandsbransjen er preget av gode intensjoner og enorme behov. Er det ikke en fare for at man tar på seg for mye hvis pengene er tilgjengelig?

– Det er det helt klart en fare for. Men samtidig som det har kommet inn mye penger i norsk bistand, er det også blitt stadig strengere krav både til forvaltning og det faglige. Det mener jeg er bra, og det har nok ført til at organisasjonene har vært nødt til å skjerpe seg. Det bidrar også til å minske sjansen for at penger ikke blir brukt skikkelig. ■

Vil ha fokus på kontroll

■ LIV RØHNEBÆK BJERGENE

– Problemstillingen som Bistandsaktuelt tar opp er viktig, og viser at vi hele tiden må ha fokus på kontroll og evaluering, sier leder i Utenrikskomiteen, Olav Akselsen (Ap).

Han mener det er viktig å finne en balansegang mellom ønsket om at en størst mulig andel av pengene skal brukes på fattigdomsbekjempelse – og dermed lavest mulig administrasjonskostnader – og at organisasjonene har god nok kontroll med midlene.

– Vi må styrke evalueringen og få en mer oversiktlig budsjettstruktur for at Stortinget skal kunne utøve bedre styring og kontroll, sier KrFs leder Dagfinn Høybråten.

Han viser til hvordan budsjettkapittel 160 om sivilt samfunn og demokratiutvikling, som forvaltes av Norad, har økt lite i de siste årene.

– Budsjettkapittel 160 forvaltes godt av Norad. Men samtidig får noen organisasjoner store midler fra UD over andre kapitler, fra ambassadene eller fra FN-organer. Får noen store penger brått, er det grunn til aktsomhet, mener Høybråten. ■

URFOLK

Protester mot norsk vannkraft-prosjekt

Mapuche-indianere i Chile føler seg overkjørt av SN Power

Det norske, statseide selskapet SN Power planlegger fire vannkraft-utbygginger i områdene til mapuche-indianerne sør i Chile. Men dialogen mellom selskapet og indianerne har gått i stå.

■ SYNNØVE ASPELUND

I en stor annonse i Aftenposten i slutten av november protesterte en rekke mapuche-grupperinger mot SN Powers planer i Sør-Chile. Det het blant annet at selskapets planer «innebærer en trussel om å ødelegge hellige områder, tørrlegge viktige vassdrag og områder rundt elvemunninger, samt innføre en grunnleggende endring i vår levemåte». Mapuchene mener også at det norske selskapet ikke tar hensyn til grunnleggende urfolksrettigheter, som informert samtykke og medbestemmelse.

– Urfolk i disse områdene har svært dårlige erfaringer med slike store vannprosjekter, blant annet gjennom det kontroversielle Bio-Bio-damprosjektet. De er redde for hva som vil skje med dem når SN Power skal i gang med sine utbygginger. Mistenksomheten er stor, sier Miguel Utreras.

Han er selv chilensk mapuche-indianer, men har bodd i Norge i åtte år, hvor han blant annet jobber som utviklings- og urfolksrådgiver. I en fersk rapport, skrevet på oppdrag for Fivas (Foreningen for Internasjonale Vannstudier), har han kartlagt problemene som har oppstått mellom SN Power og mapuchene i noen kommuner i den 10.regionen i Chile.

– Dette er en svært sammensatt problemstilling, som reiser en rekke prinsipielle spørsmål knyttet til urfolks rettigheter, sier Utreras.

Svak chilensk lov. I 1982 innførte diktatoren Pinochet en vannlov som gjorde det enkelt for utenlandske aktører å kjøpe vannrettigheter i Chile. Dette, kombinert med det faktum at Chile ikke formelt har anerkjent sitt urfolk, danner bakteppet for konflikten. Den nåværende presidenten, Michelle Bachelet, har varslet endring, og vil for fjerde gang forsøke å få med parlamentet på at Chile anerkjenner ILO-konvensjon 169 – den internasjonale konvensjonen for urfolks rettigheter. Mapuchene har i dag ingen juridisk rett til områdene de bor på, noe som har ført til mange konflikter i årenes løp. Utreras mener SN Power mangler kunnskap og kompetanse i møtet med mapuchene.

– Det er gjort feil i prosessen. SN Power har ikke behandlet mapuchene som urfolk, med de rettighetene de skal ha. Selskapet ser ikke det kompliserte bildet. De følger chilensk lov, og har slik sett sitt på det tørre. Men siden dette er et norsk, statlig selskap, bør de følge reglene og standardene som verdenssamfunnet er blitt enige om – og som Norge har vært aktiv forkjemper for – i møtet med urfolk, sier han.

Mer aktivt eierskap. SN Power er eid av Statkraft (50 prosent) og det bistandsfinansierte Norfund (50 prosent), og er dermed et helstatlig, norsk selskap.

– Har et statseid selskap et ekstra ansvar for å fremme urfolks rettigheter som helkommersielle, private selskaper ikke har?

– SN Power arbeider selvfølgelig selvstendig, men er likevel finansiert av staten. Den norske staten bør utøve et mer aktivt eierskap. Myndighetene har ikke gjort nok for å kreve at Chile signerer ILO-konvensjon 169. Det er heller ikke gjort nok for at norske selskaper har gode retningslinjer som samsvarer med øvrig norsk politikk når det gjelder urfolksrettigheter og andre menneskerettigheter, sier Miguel Utreras.

Urfolksbistanden har egne retningslinjer, basert på et rettighetsperspektiv. Norske statsbedrifter har ikke noe tilsvarende. Denne dobbeltheten har Utreras lite til overs for:

– Norge undergraver sin egen politikk når det blir så lite samsvar mellom bistand og business.

Han peker også på at regieringen i sin Soria Moria-erklæring sier at den ikke vil støtte privatisering av naturressurser – noe de likevel gjør gjennom et selskap som SN Power.

– Selskapet må nå bygge opp den kompetansen den mangler. Mapuchene vil ikke lenger ha en dialog med SN Power. Riktignok er det interne konflikter blant indianerne som også gjør dialogen vanskelig, men mapuchenes ønske om en uavhengig analyse av utbyggingsprosjektene bør lyttes til.

Ønsker dialog. SN Power stoppet det fysiske arbeidet i området for en måned siden, for å unngå en mer betent konflikt. Selskapet synes det er bra at Fivas har laget en rapport og at temaet kommer opp.

– Vi har ønsket dialog rundt prosjektet fra dag én. Rapporten peker på kommunikasjonsutfordringer som vi står overfor, og som vi tar på alvor, sier Nils Huseby, ansvarlig for SN Powers aktiviteter i Latin-Amerika.

– Hva sier du til kritikken om at dere mangler kompetanse og kunnskap i møte med mapuchene?

– Vi lærer hele tiden og er ydmyke i forhold til hvordan dialogen foregår. Vi har gjort vårt ytterste hele tiden, men ser samtidig i ettertid at noe kunne ha vært gjort bedre, sier Huseby.

Han understreker at ingen endelig beslutning om utbygging er tatt, og at viktige forundersøkelser gjenstår. Ingeniør- og miljøundersøkelser, som også inkluderer sosiale og kulturelle hensyn, tar normalt rundt tre år.

– Kontakten med urfolk er en viktig del av denne prosessen. Vi tok kontakt med lokalbefolkningen umiddelbart etter at vi hadde kjøpt fallrettighetene i mars i fjor, men fordi vi hadde kommet så kort i forundersøkelsene, hadde vi ikke så mye informasjon å gi. Dette gjorde at de trodde vi skjulte informasjon, sier Huseby.

Vil berolige. SN Power-sjefen har forståelse for skepsisen, med tanke på tidligere erfaringer med selskaper utenfra. Men han mener mye av redselen for SN Power er ubegrunnet:

– Vårt forretningsprinsipp er at vi skal bidra til bærekraftig utvikling i de prosjektene vi har. Vi nærer dyp respekt for mapuchenes levesett og tror vi kan bidra med noe positivt for dem. Dette dreier seg ikke om store dammer, men rene elvekraftverk og kraftverk i fjell, med så liten påvirkning som mulig på naturen. mapuchenes syn på fjell som hellige, er ett av punktene vi vil ha en dialog med dem om.

Huseby forteller at de har opprettet fire informasjonskontorer, ansatt sosialantropologer og mapucher i arbeidet for en bedre dialog, samt invitert til åpne folkemøter.

– Vi følger Verdensbankens standarder, som er langt strengere enn Chiles. Vi ønsker også å følge ILO-konvensjon 169, men siden Chile ikke har ratifisert den, er ikke rammene for hvordan det skal gjøres på plass.

Huseby mener det er viktig at alle norske selskaper, statlige eller private, har høye standarder på miljø og samfunnsansvar.

– Det norske samfunnet har høye forventninger til norske selskapers oppførsel ute. At norske selskaper generelt har et godt omdømme er en stor fordel når vi opererer utenlands. Det gir oss en troverdighet og vi ses på som en seriøs aktør. Men hvordan vi skal kommunisere dette til lokalsamfunn som mapuchenes, er fortsatt en utfordring. ■

Mapuche-indianere i Chile demonstrerte i oktober i år for å få chilenske myndigheter til å gi dem bedre beskyttelse av deres tradisjonelle samfunn. Det norske, statseide selskapet SN Power er nå i konflikt med indianere om vannkraftutbygging i Sør-Chile. FOTO: CLADIO REYES, SCANPIX/EPA

SN Power har ikke behandlet mapuchene som urfolk, med de rettighetene de skal ha.

Miguel Utreras, mapuche-indianer og urfolksrådgiver.

MAPUCHENE I CHILE:

- Rundt 1,5 millioner personer.
- Blant de fattigste i landet. Lever i snitt ti år kortere enn resten av befolkningen.
- Spanjolene klarte ikke å kolonisere mapuchene.
- Fra midten av det 19. århundre begynte den chilenske staten å overta store landområder fra mapuchene. Mange indianerreservater ble opprettet.

SN POWER

- Dannet i 2002
- Har som formål å utvikle fornybar energi i nye vekstmarkeder
- Har investert rundt fire milliarder i egenkapital i vann- og vindkraft i Nepal, India, Chile, Peru, Sri Lanka og Filippinene
- Eies av Statkraft og Norfund.

URFOLK

Framskritt som dreper

LONDON (b-a): Barn så unge som 8-9 år begår selvmord fordi de er frustrerte, hjemløse og har mistet sin tradisjonelle levemåte. Dette er en av de mange sjokkerende opplysningene som kommer fram i en ny rapport om urfolk.

■ I STORBRITANNIA: JAN TYSTAD

Rapporten, som hjelpeorganisasjonen Survival International i London har utarbeidet, heter «Progress can kill» og handler om urfolk i forskjellige deler av verden som utsettes for press fra olje- og tømmerselskaper, damutbyggere, gruveselskaper og regjeringer. De tvangsflyttes fra sine tradisjonelle områder for å gi plass for regjeringers «modernisering» eller «framskritt».

Barn tar sitt liv. Felles for mange av disse urfolkene – fra buskmennene i Botswana til inuittene (eskimoene) på Grønland og indianere i Sør-Amerika – er at de må oppgi sine tradisjonelle jaktmarker. De tvangsflyttes til leirer eller landsbyer, de tvinges til å lære nye språk og skikker, og de må tilpasse seg utviklingen. For mange, ikke minst barna, blir oppløsningen av det tradisjonelle samfunnet for tøft å takle. Ifølge rapporten er selvmordsraten blant inuittene i Canada 180 personer per 100.000 og 396 per 100.000 på Grønland. Sioux-indianerne i Ontario i Canada har 50 ganger så høy selvmordsrate som i hele Canada.

Sukkersyke. I Australia har aboriginere 22 ganger større sjanse enn australiere flest til å få sukkesyke. Det er overgangen fra et sunt kosthold til en diett med mye fett og sukker som fører til sykdommen.

Direktøren i Survival, Stephen Corry, sier i en kommentar:

– Sukkersyke er et slående eksempel på hvordan Vestens begeistring for «framskritt» kan ødelegge urfolkenes helse. Sukkersyke er veldig uvanlig så lenge urfolk får leve på tradisjonelt vis, i sine egne omgivelser, men når de tvinges bort fra sine landområder i framskrittets navn, er det fare for at de ikke vil overleve.

Utvikling, ikke ødeleggelser. Rapporten forherliger ikke naturfolks levesett. Det sies klart at de kan trenge både mer kunnskap gjennom undervisning og ny medisin mot sykdommer, men at man bør gå varsomt fram.

Det synspunktet deler yanomami-leder David Kopenhawa i Brasil.

– Jeg er ikke imot framskritt. Jeg synes det bra når hvite kommer til oss og lærer oss å lese og skrive og bruke medisinske planter. Hva vi ikke ønsker er gruveselskaper som ødelegger skogen og deres arbeidere som gir oss så mange sykdommer. Gruvearbeiderne kommer med skyteväpen, alkohol og prostitusjon og ødelegger naturen. For oss er ikke dette framskritt. Vi ønsker utvikling uten ødeleggelser, sier Kopenhawa. ■

– Klare retningslinjer

Turid Johansen Arnegaard, Norads urfolksrådgiver, har ikke lest rapporten, men mener at tematikken den tar opp i forhold til situasjonen for isolerte urfolk som blir utsatt for ulike type press fra «storsamfunnet» er en viktig og noe som bør få større oppmerksomhet.

– Det er i dag mange økonomiske interesser som truer urfolk og deres levemåte, spesielt aktiviteter som har med utvinning av naturresurser å gjøre.

– Hva er Norges holdning til press og overgrep mot urfolk?

– Vi har klare retningslinjer for støtte til arbeidet med urfolk, som bygger på ILO-konvensjon 169. Ved siden av at denne konvensjonen er klar på urfolks ulike rettigheter, er konvensjonen også et viktig redskap for dialog mellom myndigheter og urfolk. De norske retningslinjene er også klare på at det å ta hensyn til urfolk skal sikres i utviklingssamarbeidet generelt. Det betyr at man i norskstøttede prosjekter skal sikre konsultasjoner med berørte urfolk før prosjektene settes i gang. Norge har langt klarere retningslinjer på dette området enn mange andre giverland. ■

Oljebistand utfordres

Petter Nore, som leder Olje for utvikling-programmet, sier de har støtt på spørsmålet om urfolk og oljeutvinning i land som Bolivia og Ecuador.

– I begge landene har urfolk og deres levevilkår vært under press i forbindelse med oljeutvinning, sier Nore.

Han opplyser at i Bolivia har urfolk fått rett til å bli hørt i forbindelse med utarbeidelse av nye lover og alle spørsmål som er knyttet til oljeutvinning. Urfolkorganisasjoner mottar også en fast prosent av landets oljeinntekter.

– Etter vår mening har myndighetene i Bolivia vært lydhøre for de problemene som er reist, selv om det er diskusjon i landet om utforming av politikken på dette området. I Ecuador har vi kortere erfaring. Her møter vi urfolkorganisasjoner som totalt tar avstand fra all oljeutvinning. ■

EVALUERING

Storm mot svenske bistandsgranskere

Organisasjoner og politikere sablet ned den svenske riksrevisjonen etter at den slaktet bistandsmyndighetenes kontroll med ikke-statlige organisasjoner.

■ PER-IVAR NIKOLAISEN

«Dette handler ikke om hudfarge, men om hvordan vi har senket listen i Sverige. Det er nesten omvendt rasisme. Vi kan stille krav til afrikanere. Der finner vi prosjektledere som har doktorgrad i jus og lignende, langt bedre utdannede enn de jeg vanligvis treffer hos svenske myndigheter,» tordnet prosjektleder Staffan Ivarsson fra Riksrevisionen i mediene.

Ivarsson kritiserte Styrelsen for internationellt utvecklingssamarbete (SIDA) for manglende kontroll med pengestrømmen til et utvalg svenske organisasjoner. I bakhånd hadde han den ferske rapporten som fant alvorlige feil i flere prosjekter utført av svenske organisasjoner og deres lokale partnere, men finansiert av SIDA. I de fleste tilfellene fantes det feil i prosjektenes regnskaper. I elleve av de 15 prosjektene manglet SIDA tilstrekkelig grunnlag for å kunne vurdere hva slags virksomhet som ble bedrevet. Det forekom også unaturlig store utgifter i regnskapene til organisasjonene – som høye lønninger, store kostnader til overhead og utgifter til konsulenter som det er uklart hva har bidratt med.

Revisoren revidert. Ivarssons sterke kritikk i forbindelse med fremleggingen av evalueringsrapporten, som ble omtalt i forrige utgave av Bistandsaktuelt, har imidlertid kommet tilbake som en bumerang.

Først ble den svenske Riksrevisjonen anklaget for å generalisere om de rundt 6000 prosjektene drevet av svenske organisasjoner ut i fra forholdene i et lite antall risikoprosjekter i et knippe risikoland. Sosialdemokratarna anklaget prosjektleder Ivarsson for å stå i ledtog med regjeringen fordi han har bakgrunn som politiker for Det moderate samlingspartiet og nå som kommunalråd for Folkpartiet i Simrishavn. Ifølge talsmann Kent Härstedt spilte granskingen ballen rett i hendene på bistandsminister Gunilla Carlsson som ønsker å redusere bistanden.

Nå er Ivarsson sykmeldt. Riksrevisoren har beklaget uttalelsene til prosjektlederen.

– Prosjektlederen hadde en del fargerike uttalelser, og det ble mer fokus på disse enn konklusjonene i rapporten. Det var en språkbruk som ikke egnet seg i et statlig revisjonsorgan som jo skal ha en dempet måte å uttale seg på, sier revisjonssjef Gina Funnemark til Bistandsaktuelt.

God rapport. Funnemark står fortsatt inne for at selve rapporten er godt fundert, og ikke spesielt kontroversiell. Hun påpeker at det i evalueringen presiseres at det ikke er mulig å generalisere om situasjonen i de andre 6000 prosjektene ut i fra situasjonen i disse få prosjektene.

Kritikken er først og fremst rettet mot SIDA, ifølge Funnemark. Hun viser til at Riksrevisjonen har gransket kontrollen med kjeden ut til den endelige mottageren. Fra Sida går pengene først til paraplyorganisasjoner, videre til svenske organisasjoner, deretter til lokale partnerorganisasjoner, og så til prosjekter ute i felten i Afrika. SIDA setter sin lit til et system med godkjenning fra den lokale revisoren, og i neste ledd den svenske revisoren.

– Dette systemet viser seg å ikke fange opp vesentlig feil i de lokale prosjektene. Sikringen mot misligheter og feil er best i SIDA, deretter avtar styrken i kontrollene jo lenger ut i kjeden du kommer. Man kan ha et generelt system for revisjon, men SIDA bør i tillegg på eget initiativ utføre stikkprøver lenger ut i kjeden, sier revisjonssjefen.

Ikke politisk styrt. Funnemark avviser at Ivarsson har latt den svenske borgerlige regjeringen styre konklusjonene i rapporten, i og med at slike evalueringer er gjenstand for omfattende intern gjennomgang før den står ferdig.

– Jeg opplevde ikke at det fantes et politisk perspektiv i opplegget for granskingen, hevder hun.

Det hører med til historien at SIDA nå har frosset midlene til prosjektene der det er mistanke om misligheter. De svenske bistandsmyndighetene har også startet en egen gransking av prosjektene. ■

Riksrevisor **Lennart Grufberg** (t.h.) har måtte beklage de sterke uttalelsene som den nå sykmeldte prosjektlederen **Staffan Ivarsson** (t.v.) kom med i forbindelse med lanseringen av en evalueringsrapport om SIDAs kontroll med ikke-statlige organisasjoner. Her er de to sammen på pressekonferansen der rapporten ble lagt frem. FOTO: SCANPIX

MALAWI

Malawi hjelper sultne naboer

Statlig subsidiert kunstgjødsel og såkorn har ført til rekordavlinger

LILONGWE/OSLO: Etter tørken i 2005, hvor nesten fem millioner av landets 13 millioner innbyggere trengte matvarehjelp, bestemte Malawis president seg for at nok var nok. Han sluttet å høre på Verdensbankens råd om ikke å subsidiere såkorn og kunstgjødsel. Nå er Malawi selvforsynt og hjelper sultne naboland.

Bra med regn kombinert med statlig subsidiering av såkorn og kunstgjødsel har for andre år på rad gitt rekordavlinger i Malawi. Årets sesong endte med et overskudd på 1,3 millioner tonn med mais.

FOTO: JORGEN SCHYTTE/STILL PICTURES

■ OLIVIA KUMWENDA OG LIV RØHNEBÆK BJERGENE

De siste 20 årene har Verdensbanken og giverland som USA og Storbritannia rådet og presset Malawi til å tilpasse seg fri markedsøkonomi, og kutte statlig subsidiering av såkorn og kunstgjødsel. Men etter tørken i 2005 bestemte landets president Bingu wa Mutharika seg for å gjøre det som vestlige land praktiserer, og ikke det som noen vestlige bistandsaktører predikerer.

– Så lenge jeg er president, har jeg som mål å ikke måtte gå til andre hovedsteder for å tigge om mat, erklærte Mutharika som nyvalgt president.

I 2006 satte han i gang et nasjonalt såfrø- og kunstgjødselprogram. I samarbeid med privat sektor førte programmet til den høyeste arealbruken av hybridmais siden 1999/2000, og den høyeste anvendelsen av urea-gjødsel. Landet endte med å produsere 2,7 millioner tonn med mais, mot 1,6 millioner tonn i 2005. Overskuddet i fjor var på 500 000 tonn.

Årets sesong har gitt et overskudd på hele 1,3 millioner tonn, etter at landet har høstet inn 3,4 millioner tonn med mais.

Brødfør naboer. Malawi selger nå korn til blant andre Verdens Matvareprogram, og eksporterer flere hundre tusen tonn med korn til Zimbabwe. Også tørkerammede Swaziland og Lesotho nyter godt av Malawis overskudd. Landet som ifølge FNs utviklingsprogram (UNDP) rangeres som verdens 13. fattigste land, er nå både selvforsynt og kan bistå med å brødfø sultne nabostater.

Prisreduksjon og regn. – Hovedårsaken til produksjonsøkningen er at malawiske myndigheter har begynt å subsidiere kunstgjødsel, sier direktør i landbrukstjenester i det malawiske landbruk- og matsikkerhetsdepartementet, Jeoffrey Luhanga.

> **Så lenge jeg er president, har jeg som mål å ikke måtte gå til andre hovedsteder for å tigge om mat.**
>
> **Bingu wa Mutharika**, president Malawi.

Lokale bønder kan via det nasjonale såfrø- og kunstgjødselprogrammet få kjøpe subsidiert kunstgjødsel til mellom seks og sju dollar per 50 kilos sekk. Til sammenligning er markedsprisen på om lag 28 dollar.

– Den prisen var for høy for de fleste. Dermed hadde de ikke råd til å kjøpe den gjødselen som jorda trenger for å kunne få volum på avlingene, sier Luhanga, og viser til hvordan år med jordbruk har pint ut jordsmonnet.

Subisideringen, sammen med bra med regn, har gitt resultater.

– Årets regntid var fantastisk. Jordbrukerne jobbet hardt: de fikk plantene i jorda tidlig, plantet et utvalg av sorter, og hadde riktig avstand mellom planten, forteller Luhanga.

– Hadde Malawi fått tørke, kunne myndighetenes subsidieprosjekt like gjerne rent ut i sanden, mener generalsekretær i den malawiske ikke-statlige organisasjonen Civil Society Coalition of Agriculture, Victor Mhone.

I fjor nøt over én million malawiske bønder godt av rimelig kunstgjødsel. I år har malawiske myndigheter trappet ytterligere opp prosjektet.

For 2008 har den norske regjeringen foreslått å bevilge 322 millioner kroner til Malawi.

Verdensbanken tar selvkritikk. Malawis sukesshistorie har nok en gang aktualisert kritikken av Verdensbankens politikk på 1980 og 1990-tallet hvor Banken presset land som Malawi til å slutte å subsidiere kunstgjødsel.

I Verdensbankens World Development Report 2008 tar Banken selvkritikk og fastslår at kuttene i subsidiene har ført til skyhøye priser på kunstgjødsel. Banken innrømmer også at den ikke hadde innsett viktigheten av å bedre jordkvaliteten for å få opp volumet på avlingene.

– Resten av verden blir brødfødd fordi de har god kvalitet på såkornet og bruker kunstgjødsel, punktum, sier Stephen Carr til Herald International Tribune.

Carr har levd i Malawi siden 1989, og er nå pensjonert fra stillingen i Verdensbanken som spesialist på jordbruk i Afrika sør for Sahara.

– Denne teknologien er ikke blitt brukt i store deler av Afrika. Den eneste måten du kan hjelpe bønder til å få adgang til kunstgjødsel, er kraftig subsidiering, sier han. ■

Olivia Kumwenda er journalist i den malawiske avisen Nation Publications Limited.

Norge leder giversamarbeidet

MALAWI

■ LIV RØHNEBÆK BJERGENE

Norge er en stor bistandsgiver for å støtte opp under landbruksutvikling i Malawi, og leder giversamarbeidet der vi sammen med malawiske myndigheter har utarbeidet en ny plan for landbruket i Malawi. Sammen med fem andre givere støtter Norge også satsingen økonomisk.

– Myndighetene i Malawi har selv budsjettert med om lag 385 millioner kroner til årets program, sier Øystein Botillen, ambassadesekretær ved den norske ambassaden i Lilongwe i Malawi.

Samarbeid med privat sektor. Han forteller at formålet med programmet er å fremme landbruksproduksjon og å støtte utviklingen av privat sektor engasjert i omsetning av innsatsvarer som kunstgjødsel og såkorn til landbruket.

> **Målet er å øke matsikkerheten og redusere omfanget av sult.**
>
> **Øystein Botillen**, ambassadesekretær i Malawi.

– Målet er å øke matsikkerheten og redusere omfanget av sult. Tilgang til kunstgjødsel er avgjørende for produktivitet og vekst, matsikkerhet og fattigdomsreduksjon, sier Botillen.

Økt variasjon. Nytt av året er at myndighetene i år også har sagt ja til å inkludere subsidierte frøkuponger som kan brukes til å kjøpe også annet såkorn enn mais.

– Større variasjon i produserte matvekster bidrar til redusert sårbarhet, sier Botillen, noe som ikke minst er viktig i sammenheng med klimaendringer og for å redusere sårbarheten ved å sørge for at småbrukerne har flere bein å stå på.

I årets budsjett er det derfor inkludert én million slike fleksible kuponger. Norge bidrar sammen med EU og DFID med ti millioner kroner til frøkomponenten i programmet.

– I årets program vil om lag tre millioner mennesker kunne motta subsidiert såfrø, sier Botillen. ■

NOTISER

Styrker forvaltningen av bistand

Utenriksdepartementet setter i gang en rekke tiltak for å styrke forvaltningen av norsk bistand, blant annet med sikte på bedre håndtering av saker hvor det er mistanke om økonomisk mislighold. Fra 1. januar neste år opprettes det blant annet en ny varslingskanal via advokatfirmaet G-Partner, en sentral kontrollenhet som skal sørge for gode kontrollsystemer i Utenriksdepartementet og det utarbeides nye retningslinjer for hvordan saker der det er mistanke om økonomisk mislighold skal håndteres. ■

20 millioner til FNs fistula-kampanje

To millioner kvinner lever med alvorlige fødselsskader i Afrika, Asia og i arabiske land. Fistula er en alvorlig skade forårsaket av lange og komplisserte fødsler uten medisinske hjelpemidler og inngrep. Norge bidrar nå med 20 millioner kroner til FNs fistula-kampanje.

– FNs befolkningsfond (UNFPA) har som mål å gjøre fistula like uvanlig i utviklingsland som det er i Vesten i dag. Vi ønsker å bidra både til behandling og til forebygging av lidelsen som rammer opp til 100 000 jenter og kvinner hvert år, sier miljø- og utviklingsminister Erik Solheim. ■

Stortingsmelding om kriseforebygging

Kampen mot klimaendringene står sentralt i Regjeringen sin ferske melding til Stortinget om norsk politikk for å forebygge humanitære katastrofer. Regjeringen ser også nærmere på det faktum at det nå bor flere mennesker i byer og tettsteder enn på landsbygda, noe som fører til økt forslumming. Dermed øker også risikoen for humanitære katastrofer som skyldes flom, jordskred og orkaner.

Klimaendringene truer også freden i mange land.

– Klima- og miljøendringer og økt migrasjon kan ytterligere svekke sårbare stater og gi grobunn for nye konflikter, sier Støre. ■

Budsjettstøtte til Burundi

Den norske regjeringen ga nylig 60 millioner kroner i budsjettstøtte til Burundi. Midlene skal støtte opp under stabiliseringen landet.

– De siste to årene med et folkevalgt styre er den lengste perioden med demokratisk styre i landets historie. Budsjettstøtten er et viktig bidrag for å sikre videre fredelig utvikling i landet, og et signal om at Norge ønsker å bidra i denne utviklingen, sier Erik Solheim. ■

LIKESTILLING

UD-kvinner skyr utviklingslandene

Menn dominerer søkerbunken til ambassadørjobber ved bistandsambassadene

Bare seks kvinner har søkt toppjobbene som er ledig ved ambassader i utviklingsland neste år. Leder Martha Rubiano Skretteberg i Fokus tror fraværet av kvinner kan skade Norges troverdighet i arbeidet for likestilling i samarbeidslandene.

Tidligere ambassadør i Tanazania, **Jorunn Mæhlum,** var inntil nylig en av få kvinnelige toppsjefer ved norske ambassader i utviklingsland. Her i diplomatisk harmoni med **kronprins Haakon** og daværende statsminister **Frederic Sumaye** da førstnevnte besøket landet i 2004. FOTO: KNUT FALCH, SCANPIX

■ PER-IVAR NIKOLAISEN

Kvinners rettigheter er ett av fire hovedområder for norsk bistand. Men her hjemme sliter UD med å få norske kvinner til å søke topplederstillingene ved ambassadene i samarbeidslandene.

Blant de 33 søkerne til ambassadørjobbene i Nigeria, Zimbabwe, Madagaskar, Eritrea og Nepal, samt til stillingene som ministerråder i henholdsvis Dar es Salaam i Tanzania og Maputo i Mosambik, er det bare seks kvinner.

Kvinneandelen blant søkerne er også langt lavere for utestasjonene som ligger i utviklingsland enn for de som ligger i rikere land. Totalt utgjør kvinnene rundt 33 prosent av søkerne i denne rundens ansettelser av toppledere – mens kvinneandelen blant søkerne som vil til utviklingsland er på rundt 18 prosent.

Svekker troverdigheten. På nesten alle topplederjobbene er det bare én kvinne blant søkerne. Kun ved rekruttering til ministerrådjobben i Maputo har rekrutteringsseksjonen mer enn én kvinnelig kandidat. En av de to er nåværende ministerråd, Mette Masst – utfordret av underdirektør Tine Mørch Smith ved seksjon for menneskerettigheter og demokrati i UD.

Mangel på kvinner i ledende stillinger ved bistandsambassadene gir ikke bare et smalere kompetanse- og erfaringsgrunnlag, ifølge leder Martha Rubiano Skretteberg i paraplyorganisasjonen Fokus – Forum for kvinner og utviklingsspørsmål. Hun frykter også at kvinneunderskuddet skal føre til at de norske bistandsmyndighetene mister troverdigheten i et prioritert satsingsområde i bistanden.

– Ved å velge kvinner som ledere for utenriksstasjonene viser regjeringen at den handler i tråd med politikken de selv formidler om kvinners deltagelse. De stiller ikke bare krav til sine internasjonale samarbeidspartnere, uten å innfri selv, sier Rubiano Skretteberg.

Hun understreker at bildet Norge viser utad, er særdeles viktig i gjennomføringen av FN-resolusjon 1325. Denne har som mål å øke kvinners deltakelse og innflytelse i arbeidet med å forebygge, håndtere og løse konflikter.

– Skal man lykkes med å bringe flere kvinner til forhandlingsbordet, må man gå foran som et godt eksempel, med flere kvinner i ledende stillinger, mener lederen for kvinneorganisasjonen.

Mannsorientert miljø. I forkant av dette årets rekrutteringsrunde gikk utenriksminister Jonas Gahr Støre ut og oppfordret kvinner til å søke stillinger på utenriksstasjonene, uten at dette økte kvinneandelen i noen særlig grad. Martha Rubiano Skretteberg mener det er viktig å se på rekrutteringspolitikken og om det legges til rette for at kvinner kan delta på lik linje som menn. Hun tror det er flere årsaker til at rekrutteringen ved bistandsambassadene går så dårlig.

> **Skal man lykkes med å bringe flere kvinner til forhandlingsbordet, må man gå foran som et godt eksempel, med flere kvinner i ledende stillinger.**
>
>
>
> **Martha Rubiano Skretteberg**, leder i Fokus.

– Kvinner kan mangle troen på at de faktisk kan få stillingen, siden slike jobber som oftest går til menn, sier Rubiano Skretteberg.

Forutanelsene er ifølge henne heller ikke tatt ut av luften. Hun viser til at menn ofte ansetter menn, og at utenrikstjenesten tradisjonelt sett er en mannsdominert bransje.

– Kvinner blir fremdeles oppfattet som omsorgspersonen i familier, ergo tror man det er bedre å ansette menn i slike «krevende» stillinger. En annen unnskyldning eller myte er at innbyggerne i mottakerlandene ikke skal oppfatte kvinner som like gode representanter som menn, sier lederen i Fokus.

Profil og familiepolitikk. Hun mener UD må gå i seg selv og se hva som kan gjøres for å lokke kvinnelige kandidater til utestasjonene i fattigere land. Både den politiske og administrative ledelsen har ansvar for å lykkes med dette.

– Hvis organisasjonen er historisk formet av menn, og fremdeles preget av den tradisjonelle mannsrollen, vil organisasjonen kanskje være lite attraktiv både for moderne kvinner og moderne menn. Utenrikstjenesten må profileres som et sted som behandler alle arbeidstakere rettferdig og gir like muligheter til jobbavansement og trivsel, sier Rubiano Skretteberg.

Hun tror departementet kan gjøre andre grep.

– UD kan føre en mer familievennlig politikk, slik at partner og barn blir godt ivaretatt. De kan skolere flere kvinner og motivere dem til å søke disse lederstillingene. Men de skal uansett ikke legge skylda på at de har for få kvinnelige søkere dersom de ikke ansetter kvinner. Det er allerede kvalifiserte damer i søkermassen – ansett disse! ■

Les de fullstendige søkerlistene på www.bistandsaktuelt.no

Ønsker flere kvinnelige søkere til toppjobber

– Vi etterlyser flere kvinnelige søkere, sier rekrutteringssjef Lars Andersen, men Utenriksdepartementet har ikke anledning til å praktisere radikal kjønnskvotering for å få kvinner til topplederstillingene ved ambassadene i utviklingsland.

Andersen sier familiehensyn tradisjonelt har veiet tyngre for kvinner enn for menn når de bestemmer seg for tjenestested, selv om han ikke vil fastslå at dette fremdeles er noe av forklaringen på at så få vil til bistandsambassadene.

– Vi jobber stadig med forbedringer i familiepolitikken, sier lederen av rekrutteringsseksjonen i UD.

Departementet satser blant annet på å øke fleksibiliteten i systemet for utstasjonering. På denne måten kan det bli lettere for kvinner å søke seg ut.

Et av tiltakene er å kutte i tjenestetiden ved de særlig tøffe stasjonene.

– Vi vurderer også å gi de som jobber på de aller vanskeligste stedene, mer fritid, slik at de kan komme seg mer ut av området. Men det er for tidlig å si hvordan dette slår ut. ■

KVINNENE SOM SØKER SEG TIL UTVIKLINGSLAND

- Vil bli ambassadør i Abuja, Nigeria: seniorrådgiver **Eli Jonsvik**, Vest-Balkan-seksjonen (søker også jobben som ambassadør i Antananarivo, Madagaskar)
- Vil bli ambassadør i Katmandu, Nepal: assisterende direktør **Ingunn Klepsvik**, Norad
- Vil bli ministerråd i Dar es Salaam, Tanzania: seniorrådgiver **Inger Tveit**, Utenrikstjenestens kompetansesenter
- Vil bli ambassadør i Asmara, Eritrea: seniorrådgiver **Kari Maren Bjørnsgaard**, rekrutteringsseksjonen
- Vil bli ministerråd i Maputo, Mosambik: ministerråd **Mette Masst**, ambassaden i Maputo. **Tine Mørch Smith**, underdirektør ved seksjon for menneskerettigheter og demokrati

Topptung søkerliste til FN

Det blir tøff konkurranse om topp-jobben som FN-ambassadør i New York. Statssekretær Morten Wetland ved Statsministerens kontor en av de som søker seg til den prestisjefulle stillingen. Også nåværende ministerråd Mona Juul ved FN-delegasjonen søker jobben. I tillegg er både ambassadøren i Thailand under tsunamien, Ragne Birte Lund, og en rekke andre kompetente kandidater interessert i stillingen. ■

BISTANDSPOLITIKK

Drukner i handlingsplaner

21 dokumenter skal angi retning for norsk bistandspolitikk

De siste åtte årene er det lansert 21 ulike politiske styringsdokumenter for norsk bistand, i tillegg til de årlige bistandsbudsjettene. – Som ambassadør må du bare gi søren og ha et avslappet forhold til flommen av nye direktiver, sier Per Ø. Grimstad, tidligere ambassadør i Sør-Afrika.

Utviklingsminister **Erik Solheim** presenterer Norges støtte til et program mot kjønnslemlestelse sammen med nestleder i UNICEF, **Dan O'Toole** (t.v.), og nestlederen i UNFPA, **Purnima Mane**. Norge har også sin handlingsplan mot kjønnslemlestelse. Spørsmålet er om de mange handlingsplanene, strategiene, posisjonsnotatene og stortingsmeldingene bidrar til en god bistandspolitikk, eller er de først og fremst ment som en politisk markering overfor norsk opinion? FOTO: HEIKO JUNGE/SCANPIX

■ LIV RØHNEBÆK BJERGENE

Når nye handlingsplaner eller strategier lanseres, skjer det som oftest med brask og bram. Da er utviklingsministeren selv til stede, blitzlampene lyner, norske bistandsforståsegpåere kommer med ris og ros og standardsetningen «Norge skal gå i front» står som oftest på en av de første sidene.

Like stor ståhei er det imidlertid ikke dersom en minister skulle ønske å nedprioritere noen av satsingsområdene. Og med regjeringsskifter og nye, energiske utviklingsministrer i ministerstolen, vokser antallet handlingsplaner, strategier, stortingsmeldinger og posisjonsnotater. Ifølge Utenriksdepartementet har norske ambassader og andre bistandsaktører for tiden 21 slike «retningsgivende dokumenter» å forholde seg til, i tillegg til budsjett-tekstene.

Mangel på langsiktighet. Utviklingsforsker ved Christian Michelsens Institutt, Alf Morten Jerve, er skeptisk til nytteverdien av de mange styringsdokumentene – som for eksempel handlingsplaner.

– Det er høyst tvilsomt om slike dokumenter er veldig nyttige. Da må de i så fall skrives slik at de er opplærende i forhold til hvordan norsk bistand bør forvaltes. Men som direktiver for hvordan en skal plassere penger, vil de i de fleste tilfeller ikke fungere. Det skyldes at bistand gis til andre enn vårt eget forvaltningsapparat, mener Jerve.

Inntrykket hans er at dokumentene trolig er utarbeidet med de beste hensikter og i den gode saks tjeneste.

– Spørsmålet er imidlertid om alle disse dokumentene forbedrer resultatet av bistanden og sørger for å få en bistandspolitikk som besvarer kapasitet og behov hos giverne, sier Jerve – som er bekymret for hvordan regjeringsskifter fører til relativt store endringer når det gjelder sektor- og landprioriteringer.

– Graden av langsiktig, bindende avtaler er mindre i dag enn for 20 år siden. Det er et paradoks når for eksempel Norads nylig lanserte resultatrapport tydelig viste at alle de positive eksemplene var basert på langsiktige partnerskap over mange år. Her er kjernen av ekte bistand, mener Jerve.

Politisk markering. Medieprofessor Helge Rønning, som ledet den forrige regjeringens rådgivende utvalg for resultater i utviklingspolitikken, deler Jerves skepsis.

– For å drive bistand er det viktig med forutsigbarhet. Da nytter det ikke med så mange endringer og nye innspill som vi har i dag. Bistand er langsiktig arbeid, der en må konsentrere arbeidet og holde fast ved overordnede perspektiver, sier Rønning.

> **Fokuset hos mottakerne burde være på hva landet faktisk trenger, ikke hva nye ministrer og statssekretærer måtte finne på for å markere seg.**

Per Øyvind Grimstad, tidligere norsk ambassadør i Sør-Afrika.

– Bistand er blitt en politisk markeringssak, hvor politikerne er mindre opptatt av hvilken utvikling norsk bistand faktisk bidrar til, sier tidligere Norad-direktør Per Ø. Grimstad.

Mottakerbehov i sentrum. Grimstad, som var Norges ambassadør i Sør-Afrika fra 1996 til 2000, forteller hvordan han som Norges øverste embetsmann i landet valgte å forholde seg til de mange innspillene fra Utenriksdepartementet.

– Som ambassadør ute måtte du gi søren i mange signaler. I stedet konsentrerte vi oss om å gjøre den jobben vi var blitt enige med mottakeren om å gjøre, best mulig, sier Grimstad åpenhjertig – og forteller at han var glad for å befinne seg om lag 6000 kilometer unna Victoria Terrasse.

– Når du er så langt borte, så kan du tillate deg å gi pokker. De holdninger og prinsipper som disse strategiene baserer seg på må man jo tro, eller i hvert fall håpe på, allerede er nedfelt i de personene som er sendt ut for å drive utviklingshjelp, sier han.

Grimstad mener det er helt absurd at politikere i mottakerland må lese norske stortingsmeldinger for å se hva som til enhver tid er «hotte» bistandsområder til de til enhver tid sittende ministrer og statssekretærer.

– Behovene i mottakerlandene endrer seg jo ikke. Fokuset hos mottakerne burde være på hva landet faktisk trenger, ikke hva nye ministrer og statssekretærer måtte finne på for å markere seg, sier Grimstad.

Hva med mottakeransvaret? Både Grimstad og Jerve er kritiske til hvor det blir av mottakeransvaret, og hva en tilbudsdrevet bistandspolitikk fører til.

– Bistanden er blitt gjenstand for stadig sterkere politisk styring fra giversiden. Dagens bistand er tilbudsdrevet og ikke mottakerdrevet. I noen tilfeller kastes pengene etter mottakere – også dem som ikke har behov eller som har bevist at de ikke kan nyttiggjøre seg midlene. Det er stor grunn til å tro at mye av de midlene som blir pådyttet utenfra – som i Afghanistan – ikke blir brukt effektivt, sier Jerve, som er redd for at dagens tilbudsdrevne bistandspolitikk til slutt vil gi en politisk blåmandag.

Grimstad mener det styrende for arbeidet ute bør være den kontrakten en bistandsgiver som Norge inngår med mottakerlandet.

– I Sør-Afrika under min tid som ambassadør laget myndighetene sine 5-årsplaner. Vi fikk beskjed om at vi gjerne måtte bidra, så sant vi holdt oss innenfor disse planene. Vi forholdt oss derfor ikke til alle disse strategidokumentene annet enn som retningsvisende for holdninger. For oss var det styrende den kontrakten vi hadde med sørafrikanske myndigheter om å bidra positivt til 5-års-planene, sier Grimstad.

Han understreker at Sør-Afrika slik sett er et velutviklet land med klare målsetninger, noe som ikke vil være tilfellet i alle mottakerland.

Et dilemma. Leder ved analyseenheten i Utenriksdepartementet, Hege Hertzberg, bekrefter dilemmaet om mottakeransvar.

– Her er det ingen enkle svar fordi vi jo har en agenda å forholde oss til i forhold til for eksempel menneskerettigheter, kvinner og miljø. Ett av de største dilemmaene i bistand er derfor utfordringen mellom at mottakerlandene skal ha eierskap til utviklingen, kombinert med vårt ønske om å utvikle bistanden i en riktig retning. Satt på spissen så er det vi fra norsk side mener med eierskap, at mottakerne skal være genuint enige med oss, sier hun med et smil. ■

> **Satt på spissen så er det vi fra norsk side mener med eierskap at mottakerne skal være genuint enige med oss.**

Hege Hertzberg, leder ved analyseenheten i Utenriksdepartementet.

GJELDENDE DOKUMENTER MED UTVIKLINGSFOKUS

- Plattform for en helhetlig Afrika-politikk, fra august 2007.
- Regjeringens handlingsplan for miljørettet utviklingssamarbeid, fra juni 2006.
- Regjeringens handlingsplan for gjennomføring av FNs Sikkerhetsråds resolusjon 1325 (2000) om kvinner fred og sikkerhet, fra mars 2006.
- Handlingsplanen for kvinners rettigheter og likestilling 2007-2009, fra mars 2007.
- Regjeringens handlingsplan mot menneskehandel 2006-2009.
- Handlingsplan for handelsrettet utviklingssamarbeid, oktober 2007.
- Posisjonsnotat for norsk hiv- og aidspolitikk, 2006.
- Stortingsmeldingen «På like vilkår: Kvinners rettigheter og likestilling i utviklingspolitikken» vil bli lansert 21. desember i år.
- Stortingsmelding nr. 35 (2003-2004): Felles kamp mot fattigdom.
- Regjeringens handlingsplan for bekjempelse av fattigdom i sør mot 2015, fra 2002.
- Regjeringens handlingsplan om gjeldslette for utvikling, fra 2004.
- Utdanning – Jobb nr. 1 (2003).
- Landbruk mot fattigdom. Regjeringens handlingsplan for landbruk i utviklingspolitikken, fra 2004.
- Plan for Regjeringens internasjonale arbeid mot kjønnslemlestelse av jenter, fra 2003.
- Strategisk rammeverk. Utviklingspolitikkens bidrag til fredsbygging, fra 2004.
- Strategi for kultur og idrett, fra 2005.
- Strategi for barn og ungdom i utviklingssamarbeidet, fra 2004.
- Stortingsmelding nr. 21 (1999-2000) Menneskeverd i sentrum.
- Strategi for næringsutvikling i sør, fra 1999.
- Strategi for styrking av forskning og høyere utdanning i forhold til utviklingslandene, fra 1999.
- Plan for Regjeringens arbeid med funksjonshemming i bistanden, fra 1999.

(Kilde: Utviklingspolitisk avdeling, UD)

STATUS ULIKE DOKUMENTER

- Stortingsmelding, statsbudsjettet og utviklingspolitisk redegjørelse:

Her fastslås hovedprioriteringene i norsk utviklingspolitikk. Stortingets innstilling til en stortingsmelding er gyldig fram til en ny stortingsmelding framlegges.

- Strategi: Skal gi overordnede retningslinjer for forvaltningens arbeid. En strategi behøver ikke å være så handlingsrettet som en handlingsplan. Strategiene er også ofte grunnlagsmaterialet i en handlingsplan.
- Handlingsplan: Gir retningslinjer for hvordan bistanden skal drives, og er derfor mer konkret enn en strategi. Handlingsplanen skal inneholde et sett av oppfølgingspunkter. Det praktiske arbeidet skal derfor kunne måles mot planen. At det lanseres en handlingsplan, betyr ikke nødvendigvis at dette er et høyt prioritert politisk felt.
- Både handlingsplaner og strategier godkjennes av den sittende ministeren, og har i utgangspunktet ikke verdi for en ny minister som er blitt valgt på et annet program. Det er derfor kun hvis handlingsplanen eller strategien er behandlet i Stortinget at de er gyldige også under en ny minister.
- Posisjonsnotat: Skisserer regjeringens synspunkt i en sak – for eksempel før saken skal behandles i et internasjonalt forum.

Ambassadør i tvil om ressursbruken

■ LIV RØHNEBÆK BJERGENE

– Min bekymring er alt det arbeidet som legges ned i en etat med knappe ressurser, uten tilstrekkelig hensyn til hva som kan gjennomføres, sier ambassadør i Zambia, Terje Vigtel.

Han mener det er stor forskjell på de ulike dokumentene.

– Noen av dem fremstår som synspunkter og forhåpninger, mens andre er mer konkrete og anvendbare på landnivå. Det er også stor kvalitetsforskjell på dokumentene, mener Vigtel.

Han mener mange av de ulike planene og strategidokumentene er for trangt fokuserte og i for stor grad blir stående som enkeltstående dokumenter – slik at de ikke sees i sammenheng med øvrige bistandsprioriteringer.

– Dermed framstår alt som like viktig, sier Vigtel.

Han understreker imidlertid at det i det praktiske arbeidet ved ambassaden, foretas prioriteringer.

– Vi har en løpende dialog om dette med Utenriksdepartementet, sier Vigtel. ■

– Budsjett og politisk trøkk styrer

– Det er hva vi gjør i det daglige som styrer tiltakene, sa utviklings- og miljøvernminister Erik Solheim da han under lanseringen av Regjeringens siste handlingsplan om miljørettet utviklingssamarbeid nylig ble spurt om viktigheten av handlingsplaner.

– Denne regjeringen har få handlingsplaner sammenlignet med forgjenger Hilde Frafjord Johnson. Da hun ledet ble det lansert mellom 25-30 handlingsplaner, nå har vi to-tre, sier Solheim.

Han mener budsjettpolitikken og viktige satsingsområder er viktigere for styring av bistanden enn de mange plandokumentene.

– Det er budsjettet og der hvor vi velger å legge det politiske trøkket som styrer, sier Solheim. ■

Skaper ansvarlighet hjemme og ute

■ LIV RØHNEBÆK BJERGENE

– Jeg vil ikke glorifisere handlingsplanene, men som verktøy for å skjerpe bevisstheten og øke innsatsen har de en viktig funksjon, sier Thora Holter, rådgiver på kjønn og utvikling i Kirkens Nødhjelp.

Hun mener det er utviklingsforskernes jobb er å komme med en mer overordnet kritikk på de mange styringsdokumentene.

– Virkeligheten ser imidlertid annerledes ut hos oss i organisasjonene som skal resultatrapportere på tematiske innsatser. Det at det kommer politiske føringer, tvinger også bistandsaktører til ansvarlighet, mener Holter.

Hun viser til erfaringene med tre handlingsplaner nemlig «Regjeringens handlingsplan for gjennomføring av FNs Sikkerhetsrådsresolusjon 1325 (2000) om kvinner, fred og sikkerhet», «Handlingsplanen for kvinners rettigheter og likestilling 2007-2009» og «Plan for Regjeringens internasjonale arbeid mot kjønnslemlestelse»,2003-2010. Ifølge Holter er dette handlingsplaner som kom på plass etter at organisasjonene hadde drevet aktivt lobbyarbeid mot både politikere og embetsverk.

– Jeg opplever at en ved å ha disse tre handlingsplanene har fått mer fagdiskusjon om jenter og kvinners rett til deltakelse og beskyttelse – både her hjemme og med partnere ute. Handlingsplanene er blitt et virkemiddel for at organisasjonene faktisk må ta kjønnsperspektivet på alvor dersom de skal få midler til prosjekter, sier Holter, og viser som eksempel til hvordan organisasjonene når de skal søke om humanitære midler fra UD og rapporterer til Norad, må svare på spesifiserte spørsmål knyttet til kjønn.

– Dermed blir det også økt fokus på dette i arbeidet ute i felt og større muligheter for å skaffe finansiering til prosjekter som ellers lett vil kunne ha blitt nedprioritert, sier Holter.

Hun understreker imidlertid at det er viktig at de ulike plandokumentene får en bred politisk forankring.

– Da hindrer en at temaer blir personavhengige, slik at de ikke forsvinner fra dagsordenen dersom en statsråd eller statssekretær går og en ny kommer inn. ■

NOTISER

Støtter tiltak mot barne- og mødredødelighet

I Tanzania har helsen til barn under fem år bedret seg de siste årene, men bedringen har ikke omfattet nyfødte barn. Også for mødrene utgjør fortsatt svangerskap, fødsel og abort en stor helsetrussel. Norge bevilget derfor nylig en femårig avtale med Tanzania om støtte til arbeidet mot mødre- og barnedødelighet. Beløpet på 175 millioner kroner er en del av statsminister Jens Stoltenbergs globale satsing for å redusere barne- og mødredødelighet. ■

Unicef vil ha krafttak for tusenårsmål 4 og 5

Verden må raskt gjøre mer for barn dersom man skal nå FNs tusenårsmål innen 2015, fastslår en fersk rapport fra Unicef. Til tross for at barnedødeligheten ifølge Unicef er blitt redusert med 60 prosent siden 1969, mener FN-organisasjonen at det ikke er noen grunn til å feire. Unicef peker på at 143 millioner barn under fem år er underernærte – over halvparten av dem lever i Sør Asia. For få barn får behandling for sykdommer som malaria og lungebetennelse – to av de vanligste dødsårsakene hos barn. Og fremdeles dør over 500 000 kvinner i forbindelse med

– 2015 nærmer seg raskt. Vi må sette opp farten dersom vi skal nå dem, sier Unicefs direktør, Ann M. Veneman.

I september i år kunngjorde statsminister Jens Stoltenberg at Norge vil bidra med én milliard dollar til helsekampanjen for barn og mødre. ■

Gir tre milliarder årlig til innsats mot avskoging

– Norge er beredt til å trappe opp innsatsen for tiltak mot avskoging i utviklingsland til om lag tre milliarder kroner årlig. Dette kan gi store, raske reduksjoner i utslippene av klimagasser til lave kostnader, sa statsminister Jens Stoltenberg da han la fram Norges strategi i arbeidet mot avskoging i utviklingsland.

Det er en forutsetning for den norske opptrappingen til om lag tre milliarder kroner årlig at det etableres tilfredsstillende mekanismer, for eksempel i regi av FN eller Verdensbanken, som kan sertifisere og håndtere store overføringer til skogtiltak på en betryggende måte. I en startfase vil det derfor være nødvendig å bruke ressurser på å utvikle blant annet regelverk, overvåknings- og kontrollordninger for eksempel gjennom demonstrasjons- og pilotprosjekter.

Den økte innsatsen mot avskoging og klimatiltak i utviklingsland skal ikke gå på bekostning av dagens norske innsats mot fattigdom, lover statsministeren. ■

Victoriasjøen tørker ut

Milliardinntekter, arbeidsplasser, ernæring og miljø står i fare

KISUMU (b-a): Vannstanden i Afrikas største innsjø minker faretruende raskt. Den kan tørke ut i løpet av 100 år på grunn av globale klimaendringer og menneskelige handlinger, advarer en marinbiolog.

Victoriasjøen er av stor økonomisk betydning både for land og innbyggere, men de siste årene har fangstene sunket i takt med at det har blitt mindre og mindre vann i innsjøen. FOTO: REUTERS/EUAN DENHOLM/FILES

MILJØ

■ I KENYA: MOUSSA AWUONDA

August har tradisjonelt vært en eksepsjonell måned for befolkningen på den kenyanske siden av Victoriasjøen – Afrikas største innsjø. Den første dagen i måneden markerer opphevelsen av det statlige fiskeriforbudet og starten på de årlige fiskeriene.

I disse samfunnene er fiske mer enn en økonomisk basert aktivitet; det er en sosial aktivitet knyttet til sterke kulturelle verdier.

– Tidligere pleide vi å markere åpningen av fiskesesongen med seremonier hvor vi ba til innsjøen om at vi skulle få en god sesong med rikelig med fangst, forteller fiskeren Amos Obuya.

Han minnes at august og desember pleide å være de beste månedene for fisket, og tenker med glede tilbake på skoleferiene i august da han ble med sine foreldre for å delta i fangst og mottak.

Uten entusiasme. Firebarnsfaren Obuya har jobbet som fisker størsteparten av sitt 35-årige liv. Han har spesialisert seg på garnfiske av tilapia, en storvokst afrikansk delikatesse som finner veien til restaurantbord og forretninger verden over. På en god dag tjener han rundt 4000 kenyanske shilling (om lag 350 kroner), som han deler med et mannskap på to. Det er en brukbar inntekt i denne del av verden. Fiskerlandsbyen Dunga – en landsby med 5000 innbyggere fem kilometer fra byen Kisumu, er hans økonomiske univers. Ikke én gang gjennom hele sitt arbeidsliv har han reist andre steder for å arbeide.

I år har imidlertid ikke starten på årets fangstsesong blitt møtt med entusiasme. I likhet med mange andre av de 55.000 fiskerne som jobber på Victoriasjøen er Obuya urolig.

– I år har jeg ikke vært så ofte ute på sjøen. Fangsten har ikke vært så god som den pleier, beklager Obuya mens han lener seg på trebåten som er oppkalt etter bestemoren Muyumo.

I likhet med flere av sine kolleger bruker Obuya fisketeknikker han har arvet fra sine foreldre og besteforeldre. Båtmotor har han ennå ikke investert i. I stedet stoler han på vind og årer. Det sparer ham for utgifter.

Dårlig nytt for flere. Når Obuyas fangst ikke er stor nok, er dette alltid dårlig nytt for flere enn ham selv. Mary Atieno Angeso er en av disse. Hun er fiskeinnkjøper og -forhandler – et typisk kvinneyrke på disse kanter. Angeso er veteran i sin næring, gift og mor til seks.

Under møtet vårt en overskyet formiddag i Dunga klarer hun ikke å skjule sin frustrasjon. En etter en er båtene kommet til land med lite fisk. Kampen om fisken er intens og kvinnene slår etter hverandre med plastboller i kappløpet bort til fiskeselgerne.

– Flesteparten av de kvinnelige forhandlerne i Dunga er bekymret over at det stadig blir mindre fisk å få tak i på kysten av Victoriasjøen, og vi må derfor slåss slik for å vinne ordrene fra fiskerne. Vi kan ikke lenger gi kundene våre noen garanti, sier hun mens hun viser fram et par altfor unge nilabbborer som hun motvillig har gått med på å kjøpe.

– Det dårlige fisket påvirker livene våre sterkt. Vi er så avhengige av denne næringen for å kunne brødfø familiene våre. Hver dag snakker folk på stranden om problemene som oppstår når fiskebestanden minker. Vi ser med våre egne øyne at vannivået i innsjøen ved Dungas strand har sunket, sier Angeso.

Ifølge den kvinnelige forhandleren har vannet noen ganger stått så lavt at kvinnene har kunnet plukke vannhyasinter med sine egne hender – uten båt.

> **Vi pleide å be til innsjøen om at vi skulle få en god sesong med rikelig med fangst.**
>
> **Amos Obuya**, fisker.

Færre fiskeboder. Fiskemarkeder som Dunga, som en gang var fylt med fargerike klær og lystig kjekling idet fisk ble kjøpt og solgt under den blå himmelen, er ikke lenger så yrende. Der det før sto fiskeselgere, dukker det nå opp håndverksbedrifter og annen virksomhet.

Når båtene ankommer er det kamp om de små fangstene. FOTO: MOUSSA AWUONDA

Det er en følelse av forvirring og nesten desperasjon i fiskersamfunnene langs kysten av Victoriasjøen. Og i sin nød tyr folk til overnaturlige forklaringer. Noen fiskere tror faktisk at innsjøen trenger å gjennomgå en renselsesprosess, og påstår at problemene dens er resultatet av en forbannelse.

– Stranden fungerer ikke lenger som en markedsplass for kjøp og salg av fisk. Den har heller blitt et sted hvor man diskuterer problemer, sier forhandlernes talsperson Atieno Ojera.

Han er bekymret for den negative miljømessige og økonomiske utviklingen, og mener allerede å kunne se uheldige bieffekter som seksuell umoral og økende vinningskriminalitet.

Endret værmønster. Situasjonen i landsbyen Dunga er ikke unik. Den reflekteres overalt rundt Victoriasjøen. Forskeren John Gichuki, marinøkolog og direktør for Kenya Marine and Fisheries Research Institute (KMFRI) i Kisumu, bekrefter i stor grad den beskrivelsen vi allerede har fått av fiskerbefolkningen.

I en undersøkelse som ble foretatt mellom 2003 og 2004 fant Gichuki at innsjøen hadde sunket med 77 prosent, og at 50 prosent av dette skjedde i 2004. I rapporten «Climate Change and its Impact on Fishery» sier han blant annet at det synkende vannivået i innsjøen skyldes manglende nedbør, noe som igjen er et resultat av et endret værmønster.

– Vi kan ikke lenger stole på kunnskapen om tropiske værforhold og regnmønstre som tidligere gjorde det mulig å forutse når regnet vil komme basert på den normale lengden av regntidene, sier han.

Han viser også til økt utstrømning av vann, knyttet til kraftproduksjonen i Owen Falls – et demningsprosjekt finansiert av Verdensbanken, som en annen kritisk faktor.

Kan forsvinne helt. Innsjøen har ennå ikke nådd minimumsnivået fra tørkeåret 1952, men Gichuki unnlater ikke å påpeke at situasjonen er alvorlig.

– Hvis det ikke blir satt i gang tiltak kan Victoriasjøen forsvinne i løpet av 100 år, sier han.

Ifølge forskerne er reduserte fiskebestander et direkte og indirekte resultat av klimaendringene. Både forhøyet vanntemperatur og redusert oksygenmengde i vannet har hatt en negativ innvirkning på matvaner, paring, forplantning og overlevelsesvaner. For arter som tilapia har dette hatt dramatiske følger.

Det synkende vannivået har også en potensielt svært negativ innvirkning på kystlinjen, advarer han. De tidligere våtmarkene overtas av mennesker som bygger hus eller driver jordbruk på dem. Våtmarkene har i århundrer vært hjem til unike plantearter, som papyrus, som nå forsvinner raskt. Ikke bare fungerer plantene som livsgrunnlag for andre arter, men de har også en funksjon som stabiliseringsfaktor på temperatur og nedbør.

– Slike menneskelige inngrep fremskynder uttørkingen av Victoriasjøen like mye som lite nedbør og utstrømming gjør, fastslår Gichuki.

Filmet ynkelige levekår. Victoriasjøens elendige forfatning ble nylig dokumentert på film av den østerrikske filmregissøren Hubert Sauper. Under tittelen «Darwin's Nightmare» viste dokumentarfilmen de ynkelige kårene som råder ved Victoriasjøen som et resultat av at man innførte den rovgriske fiskearten nilabbor sent på 1950-tallet.

Ulike bistandsgivere – blant andre Norad – ga den gang bistand til oppbyggingen av en fiskeri- og eksportindustri for nilabbor som gikk på bekostning av den opprinnelige hjemmehørende tilapiaen. Filmen, som har provosert mange kenyanere, ugandere og tanzanianere, viser bilder av glade europeiske barn som spiser fine fiskefileter til middag mens de afrikanske barna, halvveis utsultet, slåss om restene som henger fast på fiskebein. Tanzanias president Jakaya Kikwete har selv sagt at han ble veldig opprørt over filmen. ■

Moussa Awuonda er kenyansk journalist bosatt i Sverige. Han besøkte nylig sitt hjemland.

> **Vi er så avhengige av denne næringen for å kunne brødfø familiene våre.**
>
> **Mary Atieno Angeso**, fiskehandler.

Fiskehandleren **Mary Atieno Angeso** er en av mange kvinner som opplever redusert inntekt som følge av dårlig fiske. FOTO: MOUSSA AWUONDA

Forskeren **John Gichuki** er bekymret over det synkende vannnivået i Victoriasjøen. Med unntak av året 1952 har det ikke vært så lite vann på 80 år.

Håper på støtte via klimakvoter

Afrikanske forskere oppfordrer det internasjonale samfunnet til felles handling rettet mot de utallige problemene rundt Victoriasjøen. Nå håper de at mekanismer for kvotesalg knyttet til internasjonale klimaavtaler kan benyttes i lokale miljøprosjekter.

– I første omgang burde man prioritere finansiering av forskning og nært samarbeid mellom forskere fra mange forskjellige fagområder og land, sier forsker og direktør John Gichuki ved Kenya Marine and Fisheries Research Institute i Kisumu.

Han viser til at Victoriasjøens problemer både har en lokal, regional og global dimensjon, og den økonomiske betydningen er betydelig.

Fiskeeksport fra Victoriasjøen utgjør årlig rundt 3-5 prosent av Kenyas brutto nasjonalprodukt. Ifølge lokale miljø- og fiskerimyndigheter blir det årlig fanget omlag 500 000 tonn fisk til en samlet verdi av rundt 400 millioner dollar.

Fisken eksporteres blant annet til Europa og Japan. ■

FAKTA

■ Norge og Sverige støtter ulike programmer som tilgodeser befolkningen ved Victoriasjøen.

KRAFTBISTAND

Kraftbistand har ikke hjulpet de fattige

Det satses på for store prosjekter uten lokal forankring

Norsk kraftbistand har vært nyttig for å bygge nasjonale systemer i samarbeidsland, men har i liten grad nådd de fattige.

■ MARTA CAMILLA WRIGHT

I tillegg er miljø og andre tverrgående hensyn som kjønn og korrupsjon lite ivaretatt, til tross for at de er viktige mål for norsk utviklingssamarbeid. Dette er de noe nedslående resultatene av en ny evaluering av norsk kraftbistand utført av Scanteam på oppdrag fra Norad. På den positive siden finner evalueringsteamet at prosjektene har nådd infrastrukturelle mål, og langsiktig styrket kraftsektoren i samarbeidslandene.

Vellykket?– *Norad kaller dette «Vellykket norsk bistand til vannkraft» i sin pressemelding. Hvorfor?*

– På grunn av samarbeid over lang tid har man høstet resultater når det gjelder å bygge opp nasjonale systemer. Vi mener at dette er god bistand fordi man trenger å bygge opp staten og statlig infrastruktur for å få til utvikling i et land, sier Asbjørn Eidhammer, evalueringsdirektør i Norad.

Han mener allikevel at rapporten kunne vært noe mer kritisk i sine konklusjoner.

– Vi mener at diskusjonen omkring fattigdomsreduksjon og de tverrgående temaene burde vært mer eksplisitt, siden disse er helt sentrale i målsettingene for norsk utviklingssamarbeid, sier han.

Levd eget liv. Miljøaktivister er ikke like enige i at dette er vellykket. De mener man må stake ut en ny kurs for kraftbistand.

– Det ser ut til at utviklingssamarbeid i kraftsektoren har levd sitt eget liv, sier Terje Kronen i Forum for utvikling og miljø. Han etterlyser fattigdomsfokuset.

De evaluerte tiltakene har hatt en verdi på omtrent to milliarder kroner. Totalt har Norge brukt ti milliarder kroner på kraftbistand siste 25 år fordelt på 70 land. De evaluerte landene, Nepal og Mosambik, har vært to av de viktigste partnerne for Norge i denne sektoren. I hovedsak er det gått bedre i Nepal enn i Mosambik.

– Der man har fattigdomsbekjempelse som et mål i utgangspunktet, bidrar man mest til å redusere fattigdommen, sa Ueli Meier, leder for evalueringsteamet, under presentasjonen av rapporten i Norad nylig.

Norsk kraftbistand har bidratt til å bygge nasjonale systemer, men har i liten grad nådd de fattige, fastslår Scanteams evaluering. Den har sett på norsk kraftutbygging i Nepal og Mosambik. Bildet er fra Khomti-kraftverket i Nepal.

FOTO: TOVE GRAVDAL, AFTENPOSTEN

> **Det ser ut til at utviklingssamarbeid i kraftsektoren har levd sitt eget liv.**
>
> **Terje Kronen**, Forum for utvikling og miljø.

Lokal forankring viktig. – Prosjektene i Nepal har hatt større lokal forankring, mens i Mosambik har man satset på større prosjekter. Lokal forankring er imidlertid avgjørende for at man skal nå de fattigste, hevder Andrew Preston, daglig Leder i Foreningen for Internasjonale Vannstudier (FIVAS).

Et annet hinder for å bidra til å bedre sosiale forhold og minske fattigdom er at kjønnsperspektivet har vært lite tatt hensyn til. Dette handler også om lokal forankring.

– Kvinner må være med hele veien i prosessen når beslutninger tas, mener Tanja Winther ved Senter for Utvikling og Miljø, og deltager i kvalitetssikringsgruppen for evalueringsteamet.

– Miljøet er preget av mannlige ingeniører og økonomer, men det trengs en balanse fra samfunnsfagssiden dersom en skal nå de sosiale målene, sier hun

Lite «Trickle down». – Vi mener at man må ta utgangspunkt i behovene lokalt i et område og se på de fattiges behov fordi «trickle down-effekten» er liten. Man må ikke forelske seg i en type teknologi, men se på lokale forhold og hvilke behov som skal dekkes, sier Kronen.

Han mener altså at man ikke kan regne med at kraftutbygging i seg selv vil skape ringvirkninger som hjelper de fattige. Andrew Preston er enig og legger til:

– Store prosjekter når ikke de fattige fordi de fleste bor på landsbygda hvor de ikke er tilkoblet forsyningsnettet. Investeringer i kraftsektoren har derfor i stor grad forsynt industri og storbyene.

Miljø og fattigdom kommer sist. Preston mener at noe av forklaringen på manglende fattigdomsreduksjon skyldes at man ofte bygger opp kraftprosjekter etter et bestemt mønster som begynner med å utrede om det er teknologisk og økonomisk mulig.

– Så ser man på hva som blir de sosiale og miljømessige konsekvensene. Da handler ofte dette arbeidet om å redusere skadene heller enn å ta inn miljøhensyn og hensynet til de fattige som en del av grunnlaget for prosjektet, sier Preston.

– Hva mener du er grunnen til at det satses på store prosjekter heller enn små?

– Det er flere grunner til dette. Bak store kraftprosjekter står det ulike interessegrupper, blant annet de internasjonale finansinstitusjonene som har nytte av å låne ut store beløp. I landene selv kan slike prosjekter være prestisjefylte, og dessuten vil jo utbyggingsselskapene heller ha store prosjekter enn små. Dessuten tror jeg at man på bistandssiden heller vil gi penger til større prosjekter for å redusere omkostninger. ■

KORRUPSJON

Transparency International: Færre småbestikkelser i Afrika

■ MARTA CAMILLA WRIGHT

Det nylig offentliggjorte korrupsjonsbarometeret laget av Transparency International (TI) viser at afrikanere betaler færre småbestikkelser i 2007. Mens 47 prosent oppga at de måtte betale bestikkelser i 2006, var tallet sunket til 42 prosent i år. I andre regioner har denne formen for korrupsjon økt.

Over 60 000 spurte. For femte gang ble Transparency Internationals korrupsjonsbarometer offentliggjort i forbindelse med den internasjonale antikorrupsjonsdagen 9. desember. Barometeret tar temperaturen på folks oppfatninger om korrupsjon i 60 land verden over. 63 000 mennesker har vært med i undersøkelsen. Folk er blitt spurt i hvilken grad de opplever å bli utsatt for korrupsjon, hva de tror om korrupsjonsnivået i fremtiden og hvor effektive de mener at deres myndigheter er i å bekjempe korrupsjon.

Press fra folket. Politiske partier og parlamenter er oppfattet som de mest korrupte i verden, viser undersøkelsen. Dessuten stadfestes at det er de fattigste som lider mest under den svært utbredte småskalakorrupsjonen, oftest i form av bestikkelser.

– Årets korrupsjonsbarometer gjør det klart at folk altfor ofte må bruke sine hardt opptjente penger til å betale for tjenester som skulle ha vært gratis, sa en av lederne i Transparency International, Huguette Labelle.

– Folk opplever dessuten ikke at regjeringer og ledere er dedikerte nok. Vi er likevel oppmuntret av at folk i økende grad krever at de institusjonene som i størst grad påvirker livene deres opptrer ansvarlig, fordi dette er en kraftig pådriver for endring, sier Labelle.

> **Folk opplever ikke at regjeringer og ledere er dedikerte nok.**
>
> **Huguette Labelle**, Transparency International.

Vanlig med bestikkelser. Mer enn en av ti svarer at de har måttet betale en bestikkelse i det siste året for å få tilgang på en offentlig tjeneste. Landene med høyest andel slike bestikkelser er Albania, Kambodsja, Kamerun, Makedonia, Kosovo, Nigeria, Pakistan, Filippinene og Senegal. I disse landene sier 30 prosent at de har måttet betale bestikkelser siste år.

I Latin-Amerika, Asia og Nord-Amerika er det rettsapparatet som er mest korrupt, mens i Afrika opplever folk mest korrupsjon i utdannings- og helsesektoren.

Somalisk bunnplassering. Av de norske hovedsamarbeidslandene viste TIs korrupsjonsindeks for 2007 lansert tidligere i år at korrupsjonsnivået er høyest i Bangladesh, etterfulgt av Nepal. Disse to landene får av TI en poeng som som henviser dem til henholdsvis 162. og 131. plass av 179 mulige. Av de øvrige norske hovedsamarbeidslandene kommer Tanzania best ut på 94. plass, Uganda og Mosambik er begge på 111. plass, mens Malawi er på 118. og Zambia på 123. plass. Ifølge indeksen til Transparency International er korrupsjonsnivået høyest i Somalia, etterfulgt av Burma og Irak.

Tror på mer korrupsjon. Folk forventer økning i korrupsjon mer enn noen gang. For fire år siden forventet 43 prosent at korrupsjonen ville øke, mens nå tror 54 prosent det samme. I 2007 tror bare en av fem at korrupsjonsnivået vil synke i nærmeste fremtid.

Filippinene og India er de mest pessimistiske landene. Mer enn 79 prosent forventer økt korrupsjon. Blant de mest pessimistiske landene finner man også Senegal og Sør-Afrika, mens man i Ghana og Nigeria er positive til at det vil bli mindre korrupsjon. ■

KENYA

Kibaki tar innpå Odinga

Etniske motsetninger kan bli avgjørende på valgdagen i Kenya

NAIROBI (b-a): Motsetninger og frykt mellom etniske grupper kan bli avgjørende under det forestående valget i Kenya 27. desember. Den sittende presidenten Mwai Kibaki utfordres nå av luo-folkets leder Raila Odinga.

■ I KENYA: HALLE JØRN HANSSEN

I Kenya har valgkampen foran president- og parlamentsvalget 27. desember hardnet til. Frontene er klare, og i spissen for de to store hovedgrupperingene står president Mwai Kibaki som kandidat for alliansen PNU, Partiet for nasjonal enhet og Raila Odinga som leder for ODM, Den appelsinfargede demokratiske bevegelse.

Mot den aldrende og fysisk svekkede presidenten på 76 år framstår 63-årige Odinga for mange kenyanere som en ung og vital kraft. Odinga og ODM har helt siden i sommer ledet på alle meningsmålinger. På det meste har Odinga oppnådd 53 prosent mot Kibakis 36 prosent. Men i de siste ukene har president Kibaki og PNU tatt kraftig innpå slik at forskjellen nå er liten. De ideologiske forskjellene mellom de to kandidatene er små, men mange anser at Odinga og ODM står noe til venstre for presidenten og hans parti.

Ubestridt leder. Den tilspissede kampen mellom Kibaki og Odinga øker frykten for at valget skal ende i bitre etniske motsetninger. Mwai Kibaki er i dag kikuyufolkets ubestridte leder. Kikuyuene utgjør den største etniske folkegruppen i Kenya, og den har tradisjonelt hatt mye makt både politisk og økonomisk. Raila Odinga er luo-folkets like ubestridte leder, og han minner både luoene og alle andre om at han er sønn av Kenyas store radikale politiske leder Oginga Odinga som spilte en viktig rolle i uavhengighetskampen. Faren var en kort tid landets første visepresident (1964-66), før han brøt med det daværende enerådende regjeringspartiet KANU. Han ble deretter effektivt undertrykket som politisk leder av de sittende presidenter, først av Jomo Kenyatta og deretter av Daniel arap Moi, før han døde som en skuffet mann i 1994.

Odinga, som er ingeniør av utdanning, har i valgkampen så langt vist seg som en meget dyktig strateg og som en mann som formidler politikk på en måte som begeistrer mange. Med sine taler og uttalelser til media skaper han forventning om radikale endringer med omfordeling av jord og økonomisk og politisk makt. Kenyas mange millioner av svært fattige ser håp i denne retorikken og slutter opp om Raila Odinga. Dette skaper samtidig frykt hos mange kikuyuer, Kenyas største folkegruppe, som tradisjonelt har sikret seg mer enn sin rettmessige del av de goder og den makt som hittil er blitt fordelt i Kenya.

Opposisjonens presidentkandidat **Raila Odinga** taler til partiets støttespillere under starten på valgkampanjen i Nairobi 6. oktober i år.

FOTO: SCANPIX/REUTERS/NOOR KHAMIS

> **Kikuyufolket føler seg nå beleiret, og et tap i valget kan føre til en situasjon der følelsene kan komme ut av kontroll.**
>
> **John Gachie**, kenyansk journalist.

«Føler seg beleiret». Halima er en kvinne på rundt 50 år, kikuyu og tilhører middelklassen. Hun og familien bor i utkanten av Nairobi i grenseområdene mot masai-folkets land. Hun forteller at masaiene den siste tiden har kommet for å minne henne om at hun snart må gi jordstykket som familien har kjøpt og fått skjøte på, tilbake til de gamle eiere.

– Dette gjør meg veldig redd. Jeg kan miste alt jeg har, sier hun. Av samme grunn vil hun jobbe alt hun kan for at Kibaki og PNU vinner valget.

– Jeg stoler ikke på Odinga, føyer hun til med ettertrykk. John Gachie er en kjent journalist og redaktør i Kenya. Han er også kikuyu og hører på hva Halima sier. Han nikker og føyer til: – Kikuyufolket føler seg nå beleiret, og et tap i valget kan føre til en situasjon der følelsene kan komme ut av kontroll, sier han.

Kenyanere fra andre folkegrupper avviser at kikuyuene har grunn til en slik frykt, men den etniske dimensjonen er en vedvarende og dyp realitet i det kenyanske samfunnet. Med et uklart valgresultat der regjeringspartiet og opposisjonen blir omtrent like store, kan dette bidra til politisk uro.

Økonomisk vekst. Presidentens beste kort i valgkampen er trolig at han kan vise til resultater på det økonomiske området. Med solid økonomisk vekst gjennom flere år har mange fått det mye bedre under Kibakis regjeringstid. Det gjelder den voksende middelklassen i byene. Men det gjelder også på landsbygda der mange småbønder har fått strøket gammel gjeld. Produksjonskooperativene for kaffe og te fungerer igjen, og melkeproduksjon er blitt en ny og viktig satsning i landbruksektoren. Den økonomiske veksten i 2007 anslås til solide 6,2 prosent.

Regjeringen hevder i sine egne statistikker at mens nærmere 60 prosent av kenyanerne levde i stor fattigdom i 2002, så er dette tallet brakt under 50 prosent i dag. Men befolkningen på kysten og i mange av utkantene sier at de ser lite eller intet til framgangen i de mer sentrale områder av landet.

Ulikhet. Det er på områdene fattigdom, ulikhet, korrupsjon og demokrati at opposisjonen anført av Raila Odinga setter inn sitt tunge politiske skyts. Odinga minner igjen og igjen om at man i Kenya har et av verdens mest ulike samfunn når det gjelder fordeling av materielle og sosiale goder, og at han som president vil gjøre disse utfordringene til sin politiske førsteprioritet.

Blir det et tett kappløp mellom Odinga og Kibaki på selve valgdagen, finnes det en joker i bakgrunnen, Kalonzo Musyoka (54) fra Kamba-folket, jurist og tidligere utenriksminister. Etter en splittelse i august i år leder han et parti basert på en annen fraksjon av ODM (ODM-K) som nå oppnår rundt 12 prosent på meningsmålingene. Kommer partiet i vippeposisjon mellom de to store partiene i parlamentet, antar observatører at Musyoka kan velge å la sin gruppe i parlamentet støtte Kibaki og PNU mot at han selv blir visepresident. ■

41 ETNISKE GRUPPER

- Det er 41 etniske grupper i Kenya.
- De fem største etniske gruppene utgjør om lag 70 prosent av befolkningen (og stemmene).
- Det er omlag 7,4 millioner kikuyuer i Kenya, noe som tilsvarer ca 22 % av landets befolkning. Deretter følger luhya (14 %), luo (13 %), kalenjin (12 %), kamba (11 %), kisii (6 %) og maasaisamburu (2,7 %).

NOTISER

FN på pengejakt for å løse humanitære kriser

FN leter etter 3,8 milliarder dollar for å løse de humanitære krisene i 24 land neste år. Bare for Sudan ønsker FN seg 930 millioner dollar til humanitært arbeid neste år. Men også Somalia, Tsjad, Uganda, Zimbabwe, Elfenbenskysten, Somalia, DR Kongo og de palestinske områdene er på lista over humanitære kriser.

I fjor mottok FN 3,3 milliarder kroner fra giverland til humanitært arbeid. Det var 66 prosent av det beløpet FN ba om. USA og Storbitannia var to av de største giverne i 2007. Men Norge, Sverige og Irland ga prosentvis mest i forhold til brutto nasjonalinntekt. ■

Omstridt handelsavtale mellom EU og fem afrikanske land

Kenya, Uganda, Tanzania, Burundi og Rwanda er så langt de eneste afrikanske landene som er blitt enige med EU om en ny handelsavtale. Avtalen innebærer at landene over en periode på 25 år gradvis åpner opp for varer fra EU. Noe industri- og landbruknæring vil imidlertid bli skjermet, for å beskytte lokal produksjon. Majoriteten av EUs til sammen 80 tidligere koloniland i Afrika eller Stillehavet har imidlertid takket nei. EU har sagt at forhandlingene skal fortsette også neste år, og tar sikte på få på plass en avtale hvor flere land er inkludert innen 2009.

Flere afrikanske land har imidlertid erklært at de klarer seg godt uten EU. I stedet velger de Kina som samarbeidspartner. ■

Norge bidro til å slette Nicaraguas gjeld til «gribbefond»

Med et norsk bidrag på 60 millioner kroner har Verdensbanken gjennomført en såkalt «buyback»- operasjon i Nicaragua. De siste avtalene om kjøp og sletting av 7 milliarder kroner av Nicaraguas gjeld til private kreditorer (over 95 prosent av landets totale private gjeld) ble godkjent av nicaraguanske myndigheter 5. desember.

Såkalte «gribbefond er et problem for mange gjeldstyngede land. Fondene kjøper opp de fattigste og mest gjeldstyngede landenes gjeld, for så å saksøke landet og kreve hele det opprinnelige beløpet samt renter tilbakebetalt.

– Vi er godt fornøyd med resultatet av operasjonen i Nicaragua, og vil vurdere bidrag til slike operasjoner også i framtiden, sier miljø- og utviklingsminister Erik Solheim. ■

Hard maktkamp bak lukkede dører

ANC-møte skal avgjøre Mbekis framtid i sørafrikansk politikk

SØR-AFRIKA

Sør-Afrikas framtid meisles ut i disse dager i en liten by nord i landet. 4075 delegater synger kampsanger, diskuterer og manøvrerer på partikongressen til ANC. De skal utpeke partiets nye leder, og kanskje landets president etter 2009.

■ JAN SPEED

Thabo Mbeki og **Jacob Zuma** i et tilsynelatende avslappet øyeblikk. Men forholdet mellom de to er på ingen måte hjertelig. Mbeki ønsker å fortsette som partileder etter at han går av som president. Det er imidlertid en posisjon som Zuma også er lysten på. FOTO: SCANPIX

Fra 16. til 20. desember samles landets mektige regjeringsparti Den afrikanske nasjonalkongressen (ANC). Ikke noe opposisjonsparti er i nærheten av ANCs oppslutning. Likevel er det et splittet parti som sliter med stor misnøye i mange av de 2500 lokallagene. Gapet mellom rike og fattige i Sør-Afrika bare øker. ANC er del av en allianse med fagforeningsorganisasjonen COSATU og kommunistpartiet SACP. Begge alliansepartene mener regjeringen under president Thabo Mbeki er for næringslivsvennlig og bare fokusert på etableringen av en svart middelklasse. De mener landets arbeidere og fattige blir oversett. Omfattende streiker flere ganger dette året understreker avstanden mellom landets nye elite og fagbevegelsen.

Må gå i 2009. Mbeki må gå som landets president etter to perioder i 2009. Han håper likevel at han kan fortsette som ANCs partileder, for å ha større mulighet til å utpeke sin arvtaker på et senere tidspunkt. I forkant av partikongressen håpet de fleste delegater å kunne velge en ny partileder som igjen vil være partiets presidentkandidat i 2009.

En personstrid splitter partiet. Hovedmotstanderne er Thabo Mbeki og Jacob Zuma, men flere navn kan dukke opp under kongressen.

Thabo Mbeki vil fortsette som partileder. I sin vennekrets er det flere han kunne tenke seg som arvtaker som landets president. To kvinnelige statsråder peker seg ut – utenriksminister Nkosazana Dlamini Zuma og visepresident Phumzile Mlambo-Ngcuka. De er begge dyktige, men har ingen naturlig maktbase i partiet. Joel Netshitenzhe er en annen, han er leder for presidentkontorets politikkavdeling og er den store ideologen i partiet. Trolig er han den mest innflytelsesrike personen i Sør-Afrika etter Mbeki, men han har hittil holdt seg unna rampelyset.

Hovedfienden. Hovedfienden til Mbeki er tidligere visepresident Jacob Zuma. Han er den eneste som har drevet en omfattende valgkampanje. Han ble avsatt som visepresident da hans nære venn og økonomiske rådgiver, Schabir Shaik, ble dømt for korrupsjon. Trolig vil også Zuma bli siktet. Tidligere ble han siktet for voldtekt av en ung kvinne, men ble frikjent.

Zuma har støtte fra fagbevegelsen COSATU og store deler av kommunistpartiet. Han er både dyktig, uryddig og en folkelig politiker. De mange kvinnelige delegatene på partikongressen vil neppe stemme på Zuma, som liker å fremstå som en tradisjonell zulu-mann og har vist tvilsomme holdninger til hiv/aids.

Militær støtte. Forretningsmannen Tokyo Sexwale vil kunne være en kompromisskandidat. Som tidligere geriljasoldat har han støtte fra ANC-delegater med bakgrunn fra militærleirene i eksil. En annen forretningsmann, Cyril Ramaphosa, er lansert av noen lokallag. Som tidligere generalsekretær i ANC og leder for gruvearbeiderforbundet på 1980-tallet har han stor støtte i deler av partiet – selv om han nå er blant landets rikeste menn.

Partiets nåværende generalsekretær Kgalema Motlanthe vil i en kampvotering kunne hente stemmer fra både Mbeki-fløyen og deler av fagbevegelsen. Han har stått sentralt i noen av ANCs mer tvilsomme forretningstransaksjoner. ■

Folket i bølgeblikkskurene har mistet troen på regjeringen

SØR-AFRIKA

DURBAN (b-a): Herriette Kikine bor i et bølgeblikkskur med et plastovertrekk som tak. Det har hun gjort i 19 år. Korrupte lokalpolitikere har tatt huset hun har krav på.

■ I SØR-AFRIKA: JAN SPEED

Det er lenge siden Herriette Kikine mistet troen på politikere og deres valgløfter.

– Vi lider fortsatt. Denne regjeringen bryr seg ikke om de fattige. Den er bare til for de rike, sier den eldre kvinnen. Motorveien sør for havnebyen Durban i Sør-Afrika er hennes nærmeste nabo. På vinduet er et klistremerke: «Bolig er en menneskerett.» Kikine tror på det og på Gud. De mange tidligere partitoppene som nå er millionærer og kjører BMW, tror hun derimot ikke på.

Da folk bygde skur i dette området under apartheidtiden, var de faste i troen på frigjøring. De kalte slumområdet for «Joe Slovo» etter kommunistpartiets og geriljahærens leder. Ved det første valget gikk de mann av huse og stemte for den tidligere frigjøringsbevegelsen Den afrikanske nasjonalkongressen (ANC).

Demokratiet i Sør-Afrika har nå vart i 13 år og ANC har flertall i de fleste kommunestyrer. Mange mennesker har fått det bedre. Men de fattigste i «Joe Slovo» venter fortsatt på de enkle, nye boligene som de er blitt lovet.

Lokalsamfunnet er splittet. Misunnelse, maktbegjær og uenighet preger området. ANC sentralt har satt inn store krefter for å bygge enkle hus til slumbeboerne som samler seg i klynger rundt de største byene i landet. Problemet er at lokalpolitikerne ofte ikke gjennomfører planene. Noen har fått hus, mens andre fortsatt bor i falleferdige rønner.

– De leker med oss. Vi ble alle registrert samtidig. Folk fra andre steder har fått hus her, mens de sier at jeg må flytte til et sted 30 kilometer unna, forteller Kikine.

Mens vi snakker sammen slutter flere menn og kvinner seg til samtalen og presser seg inn skuret. De samme historiene fortelles mange steder i Sør-Afrika. Naboen, Sihle Sibisi, er med i organisasjonen Abahlali base-Mjondolo som kjemper for beboerne i de «uformelle» boområdene. Huset hans lekker bestandig når det regner. Han forteller at kommunen kutter strømforsyningen fra tid til annen, og at flere skur må dele en vannkran lenger opp i skråningen.

Hvem stemte du på? – Her er det korrupsjon. Lokalpolitikerne krangler seg imellom og selger hus til folk som har gode jobber og penger, sier Sibisi og peker mot noen nye hus lenger bort i gata.

Herriette Kikine er med i en organisasjon for slumbeboere. Hun har mistet troen på politikerne i Sør-Afrika. FOTO: GÖREL SPEED

Hoved motstanderne er Thabo Mbeki og Jacob Zuma, men flere navn kan dukke opp.

– De folkene der jobber for Toyota, de er ikke fattige.

Thandi Khumalo, som har bodd i området siden 1993, tror det er folk som jobber for myndighetene som får hus.

– En kvinne fra Cape Town har hus her. Kommunestyrerepresentanter gir hus til slektninger, forteller Khumalo.

– Rådsmennene er ikke villig til å snakke med oss. De ber oss om «leskedrikk» – det betyr at de vil ha penger under bordet, sier hun

– Da jeg dro på kommunekontoret for å klage og for å finne ut hva som skjer med husene våre, spurte de meg: Hvem stemte du på? Jeg svarte at vi har hemmelige valg. De svarte: Da får du spørre din hemmelighet om å skaffe deg hus og ikke komme til oss, forteller Kikine.

Truer demokratiet. Frustrasjonen blant de fattige i «Joe Slovo» er så stor at under lokalvalget i fjor oppfordret de folk til å la være å stemme, – for de har heller ikke tiltro til opposisjonspartiene.

– Politikerne tenker bare på oss under valgkampene. Etterpå er vi glemt, sier Sibisi.

Regjeringspartiets egne dokumenter konkluderer med at mer enn 35 prosent av befolkningen i Sør-Afrika er uten jobb, og at minst en tredjedel av befolkningen lever i fattigdom.

Biskopen i den anglikanske kirken i KwaZulu/Natal-provinsen, Rubin Phillip, mener fattigdom og mangel på utvikling er den største trusselen mot demokratiet i Sør-Afrika.

– Under apartheid ble folk frarøvet sin menneskelighet og ære, men det var også årsaken til fattigdommen. Familier brøt sammen og småsamfunn ble splittet. Dersom ikke det nye, frie Sør-Afrika klarer å forbedre de økonomiske kårene for de fattige, vil vi få store problemer. Det begynner å ulme rundt om i landet der befolkningen protesterer mot manglende boliger og vann, eller korrupte lokale myndigheter, sier biskop Rubin.

Overvåker aktivister. Faren for lokale opprør bekymrer makthaverne i Pretoria. Den nasjonale etterretningstjenesten (NIA) har flere ganger avlyttet og avhørt aktivister som har ledet protester mot mangelfull jordreform og dårlige kommunale tjenester. President Thabo Mbeki er også bekymret. Han reiser rundt i landet for å møte vanlige folk i såkalte «imbizo» – konsultasjonsmøter. Under et imbizo i Soweto tidligere i år oppfordret han folk til å presse lokalpolitikere til å levere det de har lovet.

– Dårlige kommunepolitikere bør miste jobbene sine, sa presidenten.

De fleste byrådsmedlemmer er medlemmer av regjeringspartiet, Den afrikanske nasjonalkongressen (ANC). På et møte med kommunestyrerepresentanter sa han at mye av boligplanleggingen har fortsatt etter apartheid-mønster.

– Fattige folk blir fortsatt plassert i områder langt fra arbeidsplassene, sa Mbeki.

I «Joe Slovo» har de hørt slike innrømmelser før. Sihle Sibisi frykter for demokratiet.

– Makthaverne snakker om oss, men ikke til oss. De snakker om hvordan de skal hjelpe de fattige på konferanser og i flotte møter. De bør snakke med oss om det, sier Sibisi. ■

På døren har Herriette Kikine klistremerker om sin tro og om rettigheter. FOTO: GÖREL SPEED

HVEM HVA HVOR I ALL VERDEN?

1. Hvem er dette?
2. Hva heter den unge kvinnen som nylig ble kastet ut av parlamentet i Afghanistan for å ha kritisert dets medlemmer?
3. Hva heter lederen for FNs utviklingsprogram?
4. Hva heter hovedstaden i Honduras?
5. Hva står DAC for?
6. Hva heter informasjonsdirektøren i Norad?
7. Hva heter de tre største landene i Afrika (i areal)?
8. Hvem er regjerende Asiamester i fotball?
9. USA gir mest bistand, men hvem gir nest mest?
10. Er Bali større enn Haiti?
11. Hva står IAEA for?
12. Hvilken minister i Norge har ansvar for to departementer?
13. Hvor er Ellen Johnson-Sirleaf født?
14. Hvilken australsk statsborger sang på Nobelkonserten?
15. Hvem fikk fjorårets fredspris?
16. Hvilket land er Afrikas største oljeeksportør?
17. Etter at en tankbåt ble påkjørt skjedde det nylig et stort utslipp av olje i et asiatisk land. Hvilket?
18. Hvilket land kommer årets Nobels litteraturprisvinner fra?
19. Når var krigen i Kosovo?
20. Hvor kommer ordet karaoke fra?

Svarene finner du nederst på siden.

Spørrespalten er laget av **Ellen Rojahn** og **Tor Aksel Bolle**

EKSPERTNØTT:

Hvor stor var OECD-landenes samlede bistand på i fjor? (+/- 25 mill.)

SVAR:

584 milliarder kroner

SVAR PÅ EKSPERTNØTT:

1. Ole Mjøs, leder av Den norske nobelkomitè.
2. Malalai Joya.
3. Kemal Dervis.
4. Tegucigalpa.
5. Development Assistance Committee.
6. Eva Bratholm.
7. Sudan, DR Kongo, Algerie.
8. Irak.
9. Storbritannia.
10. Nei, Haiti er omtrent dobbelt så stor.
11. International Atomic Energy Agency.
12. Erik Solheim.
13. Monrovia, Liberia.
14. Kylie Minogue.
15. Mohammed Younus og Grameen Bank.
16. Nigeria.
17. Sør-Korea.
18. Sør-Afrika (Doris Lessing).
19. 1998-99.
20. Japan.

Alt rett: Les spørsmålene før svarene – ikke omvendt!
15-19: Verden trenger deg.
10-14: Du kan se framtiden lyst i møte.
5-9: Ikke så verst.
1-4: Din interesse for globale spørsmål er kanskje av ny dato?
0: Utenriksdepartementets aspirantkurs er kanskje ikke det du burde søke på i år?

NOTIS

Utdanningsinitativ gir bra uttelling

De fleste av de 32 landene som får støtte fra Eduaction for All – Fast Track Initiative (FTI) vil klare målsetningen om at alle landenes seksåringer skal ha startet i første klasse innen 2010, melder Verdensbanken. Utdanningsinitativet ble lansert i 2002 og er globalt partnerskap mellom givere og utviklingsland, hvor de minst utviklede landene kan søke om midler. De 32 landene som får støtte via prosjektet hadde 60 millioner barn i grunnskole i 2005. Det er 12 millioner flere enn i 2000, noe som innebærer en økning på 26 prosent. ■

– Superfond kan gi mer utvikling enn bistand

Prisvinnende afrikansk redaktør støtter Frp-forslag om bruk av olje-milliarder i fattige land

Redaktøren i Afrikas ledende tidsskrift for økonomi og næringsliv tror et gigantisk investeringsfond for de minst utviklede landene kan skape vel så mye utvikling som bistanden. Men Anver Versi mener bistanden fortsatt trengs for at de fattigste skal ha råd til helse og utdanning.

■ PER-IVAR NIKOLAISEN

NÆRINGSLIV

Andre partier stilte seg undrende til stortingsrepresentant Morten Høglund (Frp) da han etter Erik Solheims utviklingspolitiske redegjørelse lanserte ideen om å bruke 25 milliarder fra oljefondet til et gigantisk investeringsfond for verdens fattigste land. Skeptikerne påpekte at det eksisterende investeringsfondet for utviklingslandene, Norfund med sine 3,8 milliarder kroner i forvaltningskapital, hadde slitt med å få resultater i de minst utviklede landene.

God idé. I et intervju med Bistandsaktuelt røper den kjente sjefredaktøren Anver Versi i næringslivsmagasinet African Business imidlertid at han har stor sans for forslaget fra Fremskrittspartiet. Versi besøkte nylig Litteraturhuset i Oslo i forbindelse med et medieseminar om undersøkende journalistikk i olje- og gassindustrien, i regi av «Publish What You Pay»-kampanjen.

– Det flyter store penger rundt på kloden for tiden, spesielt fra Midt-Østen. Norge med sitt oljefond er også en svært tung aktør. Jeg hører jo at en del av disse pengene går til for eksempel Citigroup for å redde dem fra kreditorene. Så for meg er det positivt om noe av denne kapitalen i stedet går inn i investeringsprosjekter i de fattigste landene, sier Anver Versi.

African Business er for tiden kontinentets ledende tidsskrift for økonomi og næringsliv. Med Versi som redaktør har opplaget eksplodert, og magasinet har blant annet vunnet den prestisjefulle prisen Diageo African Business Reporting Award. Versi selv har fått prisen for beste journalist. Hvert år kårer han og magasinet de 200 mest suksessrike afrikanske selskapene – en liste som i stor grad er dominert av sørafrikanske selskaper.

Norge kan gå foran. Versi mener det kan være fruktbart for et land som Norge å vri mer av den tradisjonelle bistanden over til et enormt investeringsfond. Han tror man på denne måten kan frigjøre seg fra forestillingen om de vestlige landene som den gode hjelper – og afrikanske land som evige mottagere.

– Slik blir det mer «det er en god idé, det er et godt prosjekt, vi tror du får noe ut av det, la oss jobbe sammen og se om noen andre vil være med». Etter min mening blir dette mer konkurransedyktig og økonomisk forsvarlig, sier Versi.

Ifølge den anerkjente redaktøren vil denne typen finansiering rekke langt. Hvis et norsk superfond for eksempel setter inn en kvart milliard i et telekommunikasjonsselskap, vil investeringen lokke til seg andre investorer.

Redaktør Anver Versi i African Business drar frem mobilselskapet Celtel som en av de afrikanske suksesshistoriene som ville vært en god investering for norske oljepenger i de senere år. Han tror derimot landbruk og infrastruktur er de nye gevinstområdene for investorer.

FOTO: PETTERSSON/ GETTY / ALL OVER PRESS

ØKONOMI

– Landene i Midt-Østen er svært ivrige på å investere i Afrika. De ønsker å satse penger i byggebransjen, turismen og havnene, men er redde for å gå inn alene. Dersom norske bistandsmyndigheter hadde gått inn med sin erfaring og kunnskap ville det bidratt til å dempe denne redselen, tror Versi.

– Alternativet er å gi lokale myndigheter en stor haug med penger. Vi vet at statlige prioriteringer, enten de gjøres i Norge eller Afrika, vil være politiske. Pengene vil gå til formål der presset fra opinionen er størst, ikke alltid der de trengs.

Redaktøren understreker imidlertid at han ikke er noen motstander av bistand.

– Handlingsrommet til de fattigste landene er lite på grunn av de begrensede mulighetene til å inndrive skatt. En del norske bistandspenger bør derfor fortsatt gå til oppgaver som helse, utdanning og andre utgifter som myndighetene må stå for. Men enda mer viktig er det å fremme veksten i det lokale næringslivet, og et investeringsfond gir i så måte mening, fastslår Versi.

> Statlige investeringsfond vil komme best til nytte med investeringer i selskaper som bygger ut infrastruktur.
>
> **Anver Versi**, redaktør.

Kenyaneren får stjerner i øynene når han filosoferer om hvordan 25 milliarder norske oljekroner kan komme til sin rett i afrikansk forretningsliv – spesielt innen infrastruktur. Han viser til hvordan transport og logistikk er den største utfordringen for et vellykket afrikansk næringsliv.

Penger til privat veibygging. – Afrika har verdens dyreste transportsystem. En øl produsert i Kenya koster 20 ganger så mye når den selges i Sør-Sudan. 80 prosent av disse kostnadene handler om å få flasken fra Nairobi til Juba. Avstandene er lange og det er sikkerhetsproblemer, men veiene er først og fremst ekstremt dårlige slik at lastebiler setter seg fast eller går i stykker. Logistikkselskapene må legge dette inn i prisen, eksemplifiserer Versi.

– Store statlige investeringsfond vil på denne måten komme best til nytte med investeringer i selskaper som bygger ut infrastruktur. I Sør-Afrika har privatfinansierte bomveier vært en stor suksess. Dette er en langsiktig investering som helt sikkert vil gi både avkastning for de som investerer og utvikling for samfunnet rundt, sier redaktøren.

Redaktør **Anver Versi** tror norske oljepenger vil kunne gi sårt tiltrengt kapital i afrikanske bedrifter.

I Sør-Afrika har myndighetene det overordnede ansvaret for utbyggingen av slike veier – i et såkalt offentlig-privat samarbeid, eller Public Private Partnership som det heter på businessorientert bistandsengelsk.

– Myndighetene sørger for at miljøet blir tatt vare på, og at folk som bor langs disse veiene kan nyte godt av dem, sier Versi.

Han tror den sørafrikanske suksessen kan gjentas andre steder på kontinentet, dersom kapitalsterke investorer er villige til å bidra.

– Infrastrukturen har stor betydning for utviklingen av turisme. Tanzania har for eksempel langt større potensial i denne sektoren enn det som hittil er utnyttet. Mye av dette skyldes veinettet. Selv om man har penger til å bygge et hotell, har man ikke pengene som skal til for å bygge vei fra flyplassen eller fra havnene.

Versi tror ikke private bomveier vil være negativt for de aller fattigste, så lenge alternative gratisveier med lavere standard kobles opp mot disse.

– Jeg tror slike løsninger er best for den helhetlige økonomien, sier Versi.

De norske pengene kan også investeres i selskaper som jobber med å bygge ut annen infrastruktur, som for eksempel havner.

– Standarden på dagens havner hindrer virkelig utvikling, fastslår redaktøren.

Tilbake til de rike? – *Men er det ikke en fare for at disse investeringene i infrastruktur ender på konti hos vestlige storselskaper, og dermed ikke bidrar til å løfte de lokale selskapene direkte?*

– Det blir et spørsmål om kapasitet og behov. Sør-Afrika, Nord-Afrika og deler av Øst-Afrika har denne kapasiteten. Behovet er også til stede, med mange nok prosjekter innen bygg- og anleggsvirksomhet. Lokale selskaper kan bidra i dette arbeidet. Kanskje kan de ikke ta hele kontrakten, men de kan bli underleverandører i et prosjekt der et multinasjonalt selskap har hovedansvaret. Om dette selskapet er asiatisk, europeisk eller amerikansk er greit. Det er tross alt et begrenset antall store utbyggingsselskaper i verden. Det viktigste er at noen setter i gang, påpeker Versi.

– *Det langt mindre, men allerede eksisterende norske investeringsfondet Norfund har slitt med å finne frem til gode investeringer i de minst utviklede landene. Klassisk infrastruktur er en ting, men ser du for deg andre næringer der pengene kunne vært brukt i Afrika sør for Sahara?*

– Telekommunikasjon er veldig kapitalkrevende, og du har Mo Ibrahims Celtel som ble solgt for 3,4 milliarder dollar. Men på den annen side tror jeg veksten i telekommunikasjon vil gå tom for damp når de store internasjonale gutta som Vodafone nå kommer inn for fullt. Likevel er det fortsatt mer enn nok plass til å starte andre typer små tjenesteselskaper. Det er også muligheter innen bearbeiding av landbruksprodukter. Et annet område der det er nødvendig med mer ressurser, er innen markedsføring, slik at afrikanske selskaper kan finne nye markeder.

Mindre korrupsjon? Redaktør Anver Versi tror et investeringsfond også vil minske korrupsjonen.

– Korrupsjon handler om manglende åpenhet. Men her er alle parter interessert i avkastning, at all informasjon kommer på bordet for å skape størst mulig sjanse for inntjening. Det blir en selvdisiplinerende mekanisme i det hele, tror Versi.

Han peker på hvordan myndigheter bygger dyre kontrollmekanismer for at penger ikke skal forsvinne underveis i for eksempel store statlige utbygginger. Noen ganger hadde det vært bedre å akseptere et litt høyere korrupsjonsnivå fordi systemene blir så kostbare.

– Når du dessuten får for mange lag mellom der pengene kommer fra og dit de skal, øker risikoen for at noe skal forsvinne på veien, mener businessredaktøren.

Han innser at det må spesielle egenskaper til for å lykkes med et investeringsfond i de minst utviklede landene. I vanlige investeringsselskaper får de ansatte bonuser dersom avkastninger blir høye. Versi ser for seg at de ansatte i et norsk superfond må belønnes ekstra dersom de også klarer å skape utvikling.

– Hvis de bare får bonus for økonomisk avkastning, vil de ikke ta risiko i usikre prosjekter. Hvis det derimot er et utviklingsperspektiv inne i bildet, blir det noe annet. Si at investeringen gir liten eller ingen avkastning, men at den har skapt 300 jobber som igjen har skapt nye jobber, så bør dette gi den ansatte en bonus, sier Versi.

– Risikoen i å investere i afrikanske bedrifter er ikke veldig stor – i alle fall ikke sammenlignet med å investere i tradisjonell bistand.

Og ikke minst:

– Hvis du er væpnet med et slikt fond i beltet, blir du mer konkurransedyktig i de landene hvor du er involvert. Svært få utenlandske selskaper får de virkelige gode oljefeltene i Afrika. Så et slikt fond vil også være bra for norske selskaper i denne sektoren. ■

ØKONOMI

Synger mot korrupsjon

«De forbløffer meg, de som ikke hører dette fortvilte ropet. Dette fortvilte ropet i protest mot bestikkelser,» synger artisten Tominem på kiswahili, Tanzanias offisielle språk.

Han og 20 andre musikere deltok nylig i en konkurranse om å komme med på en anti-korrupsjons-plate utgitt av Organisasjonen for mediekvinner.

– Vi har forsøkt å bekjempe korrupsjon på en rekke måter i dette landet. Vi har lover og statlige kontrollinstanser. Men det er fortsatt et stort problem, sier prosjektleder Raziah Mwawanga til Inter Press Service. Hun tror musikken gjør det lettere for folk å forstå at dette er noe man kan gjøre noe med. ■

Vil investere hjemsendte penger

Verdensbanken ønsker sammen med Den afrikanske union å dra nytte av de enorme midlene afrikanere i utlandet sender hjem til kontinentet, de såkalte diaspora-pengene.

En rapport fra banken viser at det sendes mellom fire og seks milliarder dollar hjem hvert år – like mye som et helt norsk bistandsbudsjett.

Nylig holdt Verdensbanken en konferanse i Washington der 200 representanter fra ulike emigrantgrupper i USA og Canada deltok. Målet var et nærere samarbeid mellom disse gruppene og den globale utviklingsbanken. Tanken er at pengene kan brukes til både investeringer i det afrikanske næringslivet, men også til mer tradisjonelle bistandsprosjekter.

– Verdensbanken står veldig strategisk til med tanke på å bruke Diaspora-penger for å støtte økonomisk utvikling i Afrika, mener Melvin P. Foote, president i Constituency for Africa – en Washington-basert paraplyorganisasjon for organisasjoner, grupper og enkeltpersoner som jobber for fremgang for Afrika. ■

Rekordinvesteringer i Latin-Amerika

Utenlandsk kapital strømmer inn i latinamerikanske land som aldri før, viser rapporten Latin American Economic Outlook 2008 som nylig ble lagt frem av OECD.

I 2006 var de utenlandske investeringene (FDI) oppe i rekordstore 72,5 milliarder dollar. Den økonomiske veksten i mange av de latinamerikanske landene er nå oppe på asiatisk nivå.

OECD tilskriver suksessen de mange reformene regionen har gjennomgått de siste tiårene. Organisasjonen etterlyser likevel ytterligere reformer. De to motorene i latinamerikansk økonomi, Brasil og Mexico, henger fortsatt etter de to asiatiske lokomotivene, Kina og India. Særlig legges det vekt på en bedre skattepolitikk. Det pekes på at mange latinamerikanske land befinner seg i en ond sirkel. Svak skattepolitikk hindrer muligheten til å drive inn skattepenger og bruke disse effektivt. På denne måten svekkes legitimiteten til de demokratiske valgte regjeringene, noe som igjen gjør det vanskelig å utføre reformer i skattleggingen. ■

Korrupsjonssiktede statsministere

Anti-korrupsjonsmyndighetene i Bangladesh har siktet to tidligere statsministere for korrupsjon i forbindelse med kontrakter som ble gitt til det kanadiske gasselskapet Niko Resources, skriver The Canadian Press.

De to lederne Sheikh Hasina og hennes erkerival Khaleda Zia (bildet) ledet landet fra henholdsvis 1996 til 2001 og fra 2001 til 2006. Begge to sitter allerede fengslet i forbindelse med andre korrupsjonsanklager.

Antikorrupsjonsjegerne hevder at Bangladesh har tapt millioner av dollar som følge av ulovlige avtaler som tillot Niko Resources å lete etter gass på Tengratila-feltet 175 kilometer nordøst for hovedstaden Dhaka.

Bangladesh er for tiden ledet av en overgangsregjering støttet av landets mektige hær. ■

MÅNEDENS STATISTIKK

Afrikas eksport øker kraftig, men er fortsatt svært lav

(Eksportverdi i dagens priser, mill. USD)

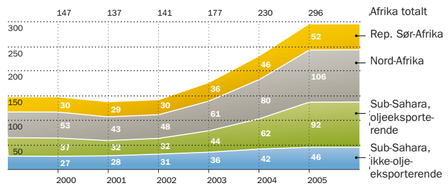

Den gjennomsnittlige eksportveksten i Afrika i perioden var 16 % per år mot 10 % for verdens totale eksport. Afrikas andel av verdens totale eksport er likevel svært lav med bare 2,4 % i 2005. (Gjengitt fra Resultatrapport 2007, Norad.)

Norads resultatrapport gir få svar

Av Asle Toje

RESULTATER

Norad la i første uke i desember fram sin egenevaluering av norsk bistand. Dette er et viktig dokument. Ikke bare fordi det er den første sammenfattende resultatrapporten etter de senere års kolossale bistandssatsing, men også fordi den norske debatten har kommet til et punkt hvor bistandslobbyen og dens kritikere enes om behovet for spesifikk kunnskap om effektene av norsk bistand.

Bakgrunnen er at mens bistandsbudsjettet har vokst, har rapporteringen om bistandens resultater minket drastisk. Fra 1962 ble det årlig lagt fram detaljerte meldinger om bistand til Stortinget, men disse tok slutt i 1993. I årene som fulgte gav UD og Norad ut mindre omfattende årsrapporter. Denne ordningen opphørte i 2002. Siden den gang har rapportering om bistandsvirksomheten blitt gjort i statsbudsjettet i forbindelse med forslagene om nye bevilgninger. Dette dreier seg først og fremst om hvem som får støtte.

Denne utviklingen, som var ment å gi byråkratiet mer tid til fremadskuende arbeid, har vist seg å ha uheldige sideeffekter. Vi vet i dag relativt lite om resultatene av norsk bistand. Kombinasjonen av rask budsjettvekst og manglende ettersyn har vist seg å være uheldig i den delen av norsk forvaltning som trolig er mest eksponert for økonomiske misligheter. Siden 2002 har listen av saker om grovt misbruk av norske bistandsmidler vokst seg stadig lengre.

UD/Norad disponerer store midler. Det er et åpent spørsmål hvor mye de frivillige organisasjonene og bistandsbyråkratiet vet om hva disse avstedkommer. Mangel på oversikt over så vel aktiviteter som resultater er et tilbakevendende tema i evalueringene av enkeltstående prosjekter. For å tildele midler stilles det først og fremst krav om planer, budsjetter og regnskap. UDs forvaltning av tilskuddene til frivillige organisasjoner har blitt kritisert av Riksrevisjonen for utilstrekkelig kontroll og oppfølging. Likeledes har stat-til-stat bistand blitt kritisert for i stor grad å ende opp i feil lommer.

Mangelen på spesifikk kunnskap om effektene av norsk bistand har også utarmet bistandsdebatten.

:KRONIKK

Kronikker i Bistandsaktuelt kan sendes tgh@norad.no. Teksten bør ikke overstige 9000 tegn inkl. mellomrom. Legg ved bilde av artikkelforfatter. På grunn av stor pågang kan ikke alle kronikker regne med å komme på trykk.

Hovedproblemet med rapporten er at den ikke besvarer spørsmålet den selv stiller: Hva er resultatene av norsk bistand?

Det har ganske enkelt skortet på fakta. Innspill har vært preget av et høyt abstraksjonsnivå. Mens representanter for bistandslobbyen har tatt ethvert positivt utviklingstrekk i Den tredje verden som et resultat av nettopp norsk bistand, har bistandskritikere tatt svak økonomiske utvikling i mottakerlandene og bistandsbransjens rapporteringsvegring som tegn på det motsatte. Derfor var det store forventninger knyttet til Norads Resultatrapport for 2007.

Rapporten fortjener en viss honnør. Språkføringen er gjennomgående god og teksten er rikt illustrert - hyggelig for de som har savnet en mer frodig framstillingsform i offentlige saksdokumenter. Det er allikevel noen heftelser. Noraddirektøren hadde selv bebudet at dette var snakk om en ny giv: Fra nå av skal resultatene av all norsk bistand dokumenteres! På bakgrunn av dette hadde nok mange ventet seg et noe sterkere dokument.

Selve konklusjonen, sammenfattet i rapportens tittel «bistand virker, men ikke godt nok», var ventet. Dette er nemlig den samme sluttingen som Norad har kommet fram til i en rekke tidligere evalueringer. Den rutinemessige fasiten, kombinert med at rapporten i stor grad blander retorikk og resultater, svekker helhetsinntrykket. Det er noe mildt manipulerende ved hvordan rapporten framstiller bistanden vekselvis som forsvinnende liten (og således ikke nødvendig å kontrollere?) og uhyre viktig (og dermed verdig de store budsjettene). Veldig lite, nesten alt.

Hovedproblemet med rapporten er at den ikke besvarer spørsmålet den selv stiller: Hva er resultatene av norsk bistand? Leseren sitter ikke igjen med noe klart svar på dette. Det kommer delvis av at forfatterne bommer på analysenivå. Norads rapport beveger seg på et enten for generelt eller et for spesifikt plan. Den serverer enten makrotall, løst knyttet til norsk bistand, eller så går den ned på individplan. Rapporten beveger seg bare forbigående på det relevante analysenivået. I stedet for den bebudede helhetsvurderingen får man servert «utvalgte bistandsresultater». Dette gir en følelse av at norsk bistand er så fragmentert at Norad har mistet oversikten. Det kan være en tanke å la fremtidige rapporter struktureres etter hvordan bistanden fordeles, heller enn Norads interne avdelingsstruktur.

Framstillingen gjør at man ikke får noe bestemt inntrykk av hva slags bistand som har vært effektiv, og i forlengelsen av dette, hva slags bistand som ikke har holdt hva den har lovet. Den slags innsikter ville muliggjort å lede ut handlingsregler for fremtidige bevilgninger. I stedet blir vi bedt om slå oss til ro med at Norge gir all mulig type bistand til alle mulige typer land og organisasjoner og at noe virker, og en del virker ikke. Det kan se ut som at dagens «full fart i alle retninger»-strategien har hemmet evnen til å luke vekk det feilslåtte. At dagens tusener av bistandsprosjekter er et sammensurium av likt og ulikt. Fra en bransje som har hatt en tendens til å gjenta sine egne feil, savnes et «hva har vi lært»-element i resultatrapporten.

Dette leder over i et annet spørsmål. Vi vet i dag faktisk ganske mye om hvor bistand er mest effektiv. Problemet er at Norge forholder seg til disse innsiktene primært på et retorisk plan. Vi gir mest bistand til land hvor det er stor fare for at midlene misbrukes. Vi gir bistand til stater hvor vi har meget begrenset kunnskap om samfunnsforholdene. Vi gir støtte til organisasjoner som mangler lokal forankring. Vi fortsetter ufortrødent å gi store summer til land som rapporten selv beskriver som «bistandsavhengige», altså land hvor bistand ikke er en fase, men er en mellomstatlig versjon av trygd. En ny rapport bør fokusere på «exit-strategier» for bistandsprosjekter generelt, og for de bistandsavhengige spesielt.

Den svenske riksrevisjonen evaluerte nylig Norads søsterorganisasjon, Sida. Konklusjonen var at denne har satt sin lit til rutiner som ikke holder mål, og at man ikke har klart å spre kunnskap om korrekte rutiner ut i de lokale organisasjonene. Den interne styringen har ikke vært god nok. Feil og misbruk har ikke blitt fanget opp i Sidas kontrollrutiner. I Danmark og i Sverige har denne høstens debatt dreid seg om strømlinjeforming. Man har tatt inn over seg at antallet mottakerland, antallet mottakerorganisasjoner og antallet evalueringsinstanser er alt for høyt, og at denne praksisen i seg selv bidrar til manglende ettersyn – som igjen inviterer misligheter. Ingen lignende prosess er under oppseiling i Norge.

En rekke sentrale aktører, med Rattsø-utvalget i spissen, har påpekt behovet for reelt uavhengig evaluering av norsk bistand. Det er i så måte talende at Norad-rapporten mangler forfatter. Det refereres forbigående til et «evalueringsteam» som forblir navnløse. Internasjonal forskning gir noe av skylden for bistandens svake resultater nasjonale bistandsbyråkratier som er kollektivt ansvarlige for «alt» og på at ingen er individuelt ansvarlig for noe. Økt grad av individuelt ansvar vil være av det gode i en etat med en tradisjon for ansvarspulverisering og hvor viljen til å se framover gjennomgående er sterkere enn evnen til å lære av egne feilsatsinger.

Grunnen til at Norad-rapporten etter min mening ikke flyr, er at den forsøker å ivareta to motstridende målsetninger. Den forsøker å være et politisk og et byråkratisk produkt samtidig, og misslykkes med begge deler. En mulig slutning kan være at Norad bør gå tilbake til å levere årlige stortingsmeldinger, mens Riksrevisjonen blir brakt inn for å vurdere effektiviteten i norsk bistand etter svensk mal. Et videre forslag kan være at Solheims bistandsutvalg brukes til å skape en tverrpolitisk langtidsplan for bistand etter modell av Forsvarsstudien. Det vil da naturligvis være nødvendig å gi dette utvalget en annen, mer balansert sammensetning. ■

Direktør **Poul Engberg-Pedersen** overleverer Norads resultatrapport for 2007 til miljø- og utviklingsminister **Erik Solheim**. En rapport som ikke lykkes i å si noe vesentlig om effekten av norsk bistand, mener forsker Asle Toje. FOTO: MORTEN HOLM/ SCANPIX

Asle Toje har en Dr.Phil.-grad fra universitetet i Cambridge. Han er seniorforsker ved Institutt for Forsvarsstudier.

Langtidsfange med ambisjoner

Av Victoria Buhanza

TANZANIA

For første gang i historien har en langtidsfange i Tanzania tatt en universitetseksamen i fengsel. Haruna Mgombela Pembe (54) mottok 31. oktober i år alle seremonielle bevis på at han kan kalle seg Bachelor of Arts (BA) i juridiske fag. Seremonien ble holdt i Ukonga fengsel i Dar es Salaam, der Haruna har sonet 16 år av en fengselsstraff på 50 år for grov vold og grovt tyveri. Med god oppførsel slipper Haruna ut i 2010. Han kan da begynne å praktisere jussen i frihet.

Haruna har imidlertid allerede praktisert jus i fengselet. Han har hjulpet over 90 fanger med å få opp sine saker på nytt eller med å ta opp uverdige soningsforhold. Fangene har klart å betale Haruna litt penger for den gode rådgivningen, og disse pengene har Haruna brukt til å betale skolepengene ved Open University i Tanzania.

– Jeg har hatt stor nytte av å hjelpe medfangene mine med deres saker. De aller fleste har vunnet fram med sakene sine, og det har gitt meg verdifull praksis som advokat, forteller Haruna.

Han har arbeidet hardt under vanskelige kår for å klare eksamen. 54-åringen er nå blitt en rollemodell i Tanzania fordi han har klart å ta utdannelse mens han satt i fengsel, og det attpåtil uten i utgangspunktet å ha penger til å betale for skolegangen. Når ungdom rundt om i landet i dag klager over hvor vanskelig det er å skaffe seg utdanning, sier foreldrene; «Se på Haruna, han klarte det i fengsel».

Et fengsel i Tanzania er et sted der det blir lagt mer vekt på straff enn forbedring. Mange av dem som velger en kriminell løpebane er svært fattige, og det er ofte derfor de havner på kant med loven. Myndighetene legger derfor vekt på at straffen skal være lang og hard, slik at den skal framstå som verre enn livet utenfor fengselsmurene. Selv relativt små straffbare handlinger kan gi svært lange fengselsstraffer.

Haruna var så heldig at han fikk anledning til å benytte biblioteket i fengselet etter å ha sonet noen år. Dette biblioteket fant også ut at de ville ta inn de fagbøkene Haruna trengte til sine studier. Hovedoppgaven skrev Haruna, ikke uventet, om et tema fra fengselsvesenet. Han tok opp hvordan fangene ble behandlet og hvordan deres rettigheter ikke ble gjort kjent og ivaretatt.

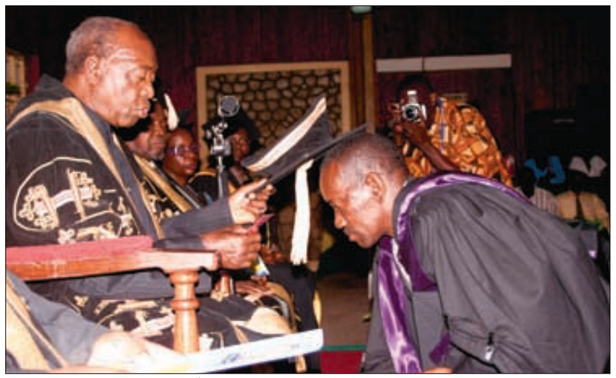

Haruna Mgombela Pembe (54) på eksamensdagen for Open University Dar es Salaam. Haruna er den første fengselsinnsatte i Tanzania som har oppnådd en universitetsgrad mens han har sonet i fengsel. FOTO: SULEIMAN MPOCHI

SETT FRA SØR

Victoria Buhanza er frilansjournalist i Dar es Salaam, Tanzania.

Haruna har hjulpet over 90 fanger med å få opp sine saker på nytt eller med å ta opp uverdige soningsforhold.

Som fange i et fengsel er du på bunnen i et samfunn i ett av verdens fattigste land. De fleste fangene har liten utdannelse, og de kjenner ikke sine rettigheter i et fengsel. Det er heller ingen som forteller dem om hvilke rettigheter de har.

– Det var nettopp denne situasjonen som ga meg inspirasjon til å fortsette jusstudiene, forteller Haruna. Han er svært takknemlig overfor Open University i Tanzania som støttet han. Nå ønsker Open University flere fanger som studenter. Med Haruna som inspirator vil de legge til rette for at studenter i fengsel kan få bøker, ta eksamener, levere oppgaver og holde kontakt med universitetslektorer.

– Vi vil også forsøke å få til stipendordninger for fangene. Den største bøygen for de fleste vil nok være å skaffe studiepenger samt å kjøpe studiemateriell. Bare den tykke lovsamlingen er ganske kostbar. Vi er svært stolte av Haruna Mgombela, og vi vil nå støtte han gjennom en mastergrad, forteller professor Tolly Mbwette, som er viserektor ved Open University.

Dette universitetet har vært i virksomhet i 20 år og har nettopp hatt som mål å fange opp studenter som av ulik grunn, gjerne alder og økonomi, ikke har anledning til å ta vanlige universitetsstudier. Undervisningen foregår på kveldstid og i helgene, slik at studentene kan arbeide på dagtid. Studentene arbeider ofte i kollokviegrupper og deler på kostnader til lærere. Open University i Tanzania har totalt uteksaminert 1246 studenter.

Blant dem som overvar Harunas eksamensseremoni var hans to døtre Halima (28) og Leila (23). Harunas kone døde i 2000, mens han satt i fengsel.

Eldestedatter Halima hadde dette på hjertet under eksamensfesten:

– Vi er veldig stolte over faren vår. Det er beundringsverdig at han har kommet så langt under så vanskelige forhold. Men vi savner sterkt kjærligheten fra foreldrene våre. Vi besøker far hver søndag i fengselet, men savner veldig den daglige kontakten. Vi vil på det sterkeste appellere til myndighetene om at fars straff blir redusert. Nå kan han vel ikke være noen trussel for samfunnet lenger? ■

:GADOS VERDEN

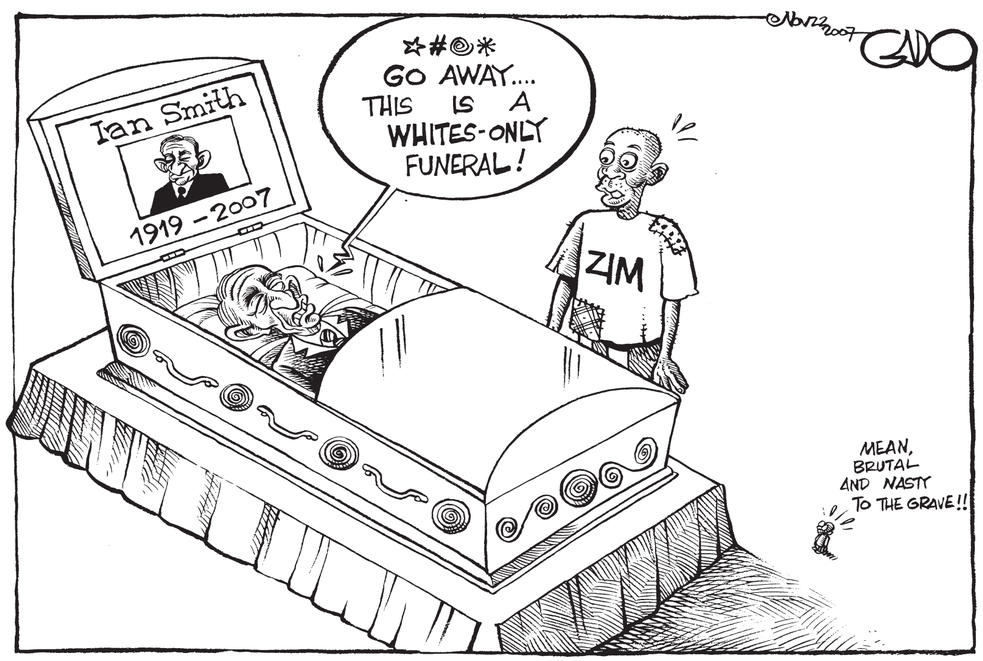

Tanzanianeren **Godfrey Mwampembwa**, bedre kjent som «Gado», er en av Afrikas mest profilerte karikaturtegnere. Han tegner blant annet for den uavhengige kenyanske avisen **Daily Nation**.

Jan Egelands lange reise

LITTERATUR

Ikke uventet kaller Jan Egeland sin bok «Det nytter». Dette er i tråd med det engasjement som over mange år har preget hans innsats, dels i norsk politikk og organisasjonsliv, dels som fredsmekler og leder for FNs humanitære arbeid. Mer enn de fleste har han møtt nød, fornedrelse og ondskap; jevnlig har han sittet overfor maktsyke og kyniske politikere, milits- og fraksjonsledere. Likevel er det optimismen som har forrang hos Jan Egeland. Han har møtt mennesker på sitt verste, men også på sitt beste.

Boken er en sammenfatning av humanitære kriser som har preget nyhetsbildet det siste tiåret; Irak, Darfur, Midtøsten, Elfenbenskysten, Colombia, Nord-Uganda, Kongo og tsunami-tragedien. Særlig vekt legges på FNs engasjement, og forfatteren er forståelig nok stolt over å ha medvirket til et bedre FN på det humanitære området; fragmenterte ansvarsforhold og mye vilkårlighet er avløst av en strammere og mer effektiv organisasjon, noe som er demonstrert ved humanitære kriser og ved naturkatastrofer.

Det går en rød tråd fra gymnastid og opphold som solidaritetsarbeider i Colombia, via innsats i Amnesty International, Norges Røde Kors og UD. Derfor bokens tittel, selv om realiteter på bakken, som i Irak og Darfur, skulle tilsi at de to tittelordene byttet plass og ble gitt selskap av et spørsmålstegn. Når Jan Egelands ledelse av FNs humanitære arbeid gjennom de siste fire årene generelt berømmes, skyldes dette særlig hans opptatthet av enkeltmenneskers skjebne. Andre kan vise til større deltakelse i nitidig møtevirksomhet, hvor resolusjonstekster flikkes på og hvor paragrafer gjennom lange møtedager flyttes fram og tilbake.

Egeland skjuler dårlig sitt mismot over slike sider ved FN når dette forsinker eller blokkerer handling. Hans fokus er de mange som kommer i klemme når våpenmakt brukes og enkeltpersoner, familier og lokal-samfunn tråkkes på – mens politikere og byråkrater alt for ofte fremviser genuin ineffektivitet. Og virkeligheten der ute kjenner vi så alt for godt; drap, tortur og voldtekter, men også ødelagte hus, sult, mangel på vann, helsetjenester og sanitære tilbud, marginaliserte grupper som får sin eksistens forvitret som følge av overgrep.

I sin bok blottlegger Egeland den bestyrtelse han under feltbesøk føler over maktbruk og politisk arroganse - med alvorlige, humanitære konsekvenser. Mange statsledere gis liten ære, flere opposisjons- og geriljaledere likeså. Og med sitt hjerte for FN er det ikke minst misbruket av og kynismen overfor verdensorganisasjonen som særlig opprører forfatteren - med Midtøsten og Irak-krigen som de fremste eksemplene.

Jan Egelands bok formidler innsikt i sentrale humanitære spørsmål og utfordringer, samtidig som den understreker behovet for å mobilisere handlingskraft for beslutninger og reformer. Blant annet på dette felt viser forfatteren hvordan standhaftighet kan gi resultater, og hvordan hans utstrakte og meget bevisste bruk av media fremmet det humanitære imperativ, men samtidig ødela mang en arbeidsdag når krefter som motarbeider FN spiller ut påtrengende desinformasjon om organisasjonens gjøren og laden.

Fremstillingen har ofte dagbokens form, greit nok når undertittelen lyder «Rapport fra frontlinjene». Formens svakhet er at det bare i beskjeden grad blir beskrivelse og analyse av konfliktenes og krisenes bakenforliggende årsaker. Dette er synd fordi Egeland her sitter på kunnskap som ikke benyttes, og fordi slik innsikt ville gjort det enklere for mange lesere å forstå kompleksiteten i hans egne opplevelser. Til gjengjeld rommer boken mange referater fra møter i FN-bygget i New York og fra felt. Opplever du at dette iblant blir for detaljert og personfokusert, så konsentrer deg om bokens avsluttende kapittel. Her løfter Egeland blikket fra sine egne lange arbeidsdager og menneskeverdets sterke motkrefter, og skriver om prinsipielle og overordnete spørsmål relatert til internasjonalt humanitært arbeid og det som for han er hovedutfordringen; «...å gjøre slutt på lidelsen».

Jan Egeland har skrevet en bok om problemområder som angår oss alle, og han er raus i sin omtale av Kofi Annan og andre medarbeidere. Men noe slurv burde vært luket bort, som for eksempel når det to steder heter at 68 land var representert på FNs viktige forebyggingskonferanse i Kobe i 2005, mens det riktige tallet er 168. Og overraskende nok lar han Bill Clinton allerede den «13.april 2004» bli utnevnt til spesialutsending for oppfølging av hjelpearbeidet etter tsunamien – som i all sin gru fant sted mer enn åtte måneder senere! Men dette og noe til lar seg tilgi når det er tale om en viktig bok. ■

BOKANMELDELSE

Jan Egeland:
«Det nytter»
Aschehoug, 2007

Bjørn Johannessen
(Bokanmelderen er seniorrådgiver i Utenriksdepartementet.)

Vinn en reise til nasjonalparken South Luangwa

Mandag 26. november ble Norads første samlede rapport for resultater av norsk bistand lansert.

Norad

Samme dag startet en internett-konkurranse på www.norad.no, med spørsmål om norsk bistand. Konkurransen er basert på informasjon som finnes i resultatrapporten. Konkurransen varer til 31. jan. 2008.

Premien er en tur til den norskstøttede «elefant-parken» South Luangwa i Zambia.

bistandsaktuelt ønsker alle sine lesere en god jul og et godt nyttår!

Friends Fair Trade
Bonus på kjøpet

Norges mest miljøvennlige og rettferdige butikk

Storgata 36, Oslo
Tlf. 21 38 50 00
Åpent 10-18 (17)

Landets største utvalg av Fairtrade-merkede produkter. Økologiske Fairtrade klær til store og små, mat, gaveartikler, m.m.
Rettferdige kaffeavtaler, profileringsprodukter og gaver for arbeidsplasser

Web og nettbutikk: www.friendsfairtrade.no

NYTT OM NAVN

Har du skiftet jobb? Kontakt redaksjonens Nytt om navn-medarbeider Fred Isaksen på e-post: nyttomnavn@akela.no eller på telefon 922 21 487.

Elin Enge tiltrådte som ny daglig leder for Forum for utvikling og miljø (ForUM) 3. desember. Enge kommer fra Norsk Folkehjelp, der hun har vært rådgiver på land- og ressursrettighetsspørsmål. For 20 år siden startet Enge Felleskampanjen for jordas miljø og utvikling og ble ForUMs første daglige leder i 1993. Hun har bakgrunn bl.a. som rådgiver for tidligere miljøvernminister Thorbjørn Berntsen, daglig leder i Utviklingsfondet, informasjonsleder i Redd Barna og styreleder i Sofiestiftelsen.

Arnhild Helgesen (29) er ansatt som prosjektansvarlig i SAIH, og skal følge opp organisasjonens arbeid med Bolivia. Hun har tidligere bodd, studert og arbeidet i La Paz, Bolivia. Hun er cand.philol. med bl.a. hovedfag i kristendomskunnskap og mellomfag i spansk språk og Latin-Amerika studier.

Siv Ane Nerhus (35) tiltrådte stillingen som informasjonskonsulent i Det Norske Misjonsselskap den 22. oktober. Nerhus har en mastergrad i kommunikasjon fra Syracuse University, USA og en mastergrad i endringsledelse fra Universitetet i Stavanger.

Thomas Johansen (35) er ansatt som stedlig representant for Norges Røde Kors på Cuba. Dette er en nytablering av representasjon, og Johansen skal spesielt følge opp samarbeidet med Cubansk Røde Kors om risikoreduksjon gjennom katastrofeforbereding og -håndtering i utsatte cubanske lokalsamfunn. Han kommer fra en stilling som politisk rådgiver i SV, og har tidligere bl.a. arbeidet for den portugisiske NGOen OIKOS i El Salvador, som internasjonal rådgiver i LNU, og som frilansjournalist i Mellom-Amerika.

Anja Kristine Knutsen (36) begynte i stillingen som markedskoordinator i Det Norske Misjonsselskap den 1.oktober. Knutsen er utdannet sivilmarkedsfører fra Norges Markedshøyskole og har en mastergrad i kommunikasjon fra Swinburne University, Australia.

Eva Kløve tiltrer 1. desember som stipendiat på Senter for studier av likhet, sosial organisering og økonomisk utvikling (ESOP) Ved Økonomisk Institutt, Universitetet i Oslo. Stillingen skal lede fram til PhD-grad i samfunnsøkonomi. Kløve vil i perioden ha permisjon fra rådgiverstilling i Norad.

Terje Vigtel, Norges ambassadør i Zambia, begynner som avdelingsdirektør ved Norads avdeling for sivilt samfunn, med tiltredelse 7. januar 2008.

Trond Viken (32) tiltrer som informasjonssjef for utviklingssaker i Utenriksdepartementet fra 2. januar 2008. Viken kommer fra VG, der han i seks år har hatt ulike funksjoner i Asia, Oslo og Fredrikstad. Han har tidligere jobbet i Aftenposten, Avisenes Nyhetsbyrå (ANB) og Sarpsborg Arbeiderblad. Østfoldingen er utdannet innen journalistikk og statsvitenskap.

Anne Hodnefjeld (43) er midlertidig tilsatt som seniorrådgiver i organisasjons- og personalutviklingsseksjonen i Norad. Hun kommer fra stillingen som avdelingsleder ved Mølla Kompetansesenter, og har bred erfaring innen ledelse og organisasjonsutvikling. Hodnefjeld holder på med avsluttende Master of Management ved BI, har tidligere utdanning fra Oxford University og Helse- og sosialadministrasjon fra NKSH.

Forum for Utvikling og Miljø

Forum for Utvikling og Miljø (ForUM) er en nettverksorganisasjon for over 50 norske frivillige organisasjoner som arbeider med utviklings- og miljøspørsmål. Aktuelle nasjonale og internasjonale spørsmål som klimaendringer, internasjonal handel, økonomisk globalisering og bedrifters samfunnsansvar er sentrale saksområder for ForUM. Det overordnede målet er i et nært samarbeid med medlemsorganisasjonene å bidra til å fremme bærekraftig utvikling.

Vi har ledig engasjement som

RÅDGIVER
KLIMA OG MILJØ

Stillingen inngår i ForUMs rådgiverteam, og skal bidra til å utvikle felles politiske posisjoner innen internasjonale miljø- og utviklingsspørsmål, med klima og miljø som sentrale områder.

Søknadsfrist: 11. januar 2008.
For full utlysningstekst, se www.forumfor.no.

Nå skjer det noe på www.bistandsaktuelt.no!
www.bistandsaktuelt.no
bistandsaktuelt.no

Følg bistandsdebatten, følg vår løpende dekning av bistand og utvikling.

Aktuelle saker:
- Fellesrådet for Afrika fyller 40 år 15. nov.
- Resultatrapporten for norsk bistand legges fram av Norad 26. november.
- Den årlige rapporten til FNs utviklingsfond (UNDP), Human Development Report ble presentert 27. november.
- Hver fredag på nettet – fra og med 9. november: **Global kommentar!** Første spaltist ut er medieprofessor og Afrika-kjenner **Helge Rønning**, deretter direktør og forsker ved Noragric **Ruth Haug**.

Litt mer enn krig og katastrofer…

Er du opptatt av utviklingslandenes situasjon?
Er du interessert i å lese om den økonomiske og politiske utviklingen? Om de mange små skrittene for å unngå sult-katastrofer og krig? Nå har du muligheten.

Nå 24.000 lesere!

✗ JA, jeg vil ha et gratis-abonnement på fagbladet Bistandsaktuelt.

Navn
Gate- og/eller leilighetsadresse (etasje og leilighetsnummer, hvis mulig)
Postboks
Postnummer Poststed

NB! Vennligst oppgi gate-/leilighets- og evnt. postboksadresse. Hoveddelen av opplaget distribueres med avisbud.

Du kan også tegne abonnement direkte på www.bistandsaktuelt.no

PORTO

bistandsaktuelt
Norad,
boks 8034 Dep.,
0030 OSLO

bistandsaktuelt 10-2007 – 10. ÅRGANG

Fagblad om utviklingssamarbeid

Fagbladets redaksjon arbeider i henhold til pressens Vær Varsom-plakat.

Ansvarlig redaktør:
Eva Bratholm

Redaktør:
Gunnar Zachrisen
gz@norad.no

Debattredaktør:
Thore Hem
tgh@norad.no

Journalister:
Synnøve Aspelund
syas@norad.no
Liv R. Bjergene
lrb@norad.no
Tor Aksel Bolle
toab@norad.no
Tone Bratteli
tbr@norad.no
Per-Ivar Nikolaisen
pein@norad.no

Administrasjon:
Ellen Rojahn

Internett:
www.bistandsaktuelt.no

Postadresse:
Boks 8034 Dep.,
0030 Oslo

Kontoradresse:
Ruseløkkv. 26 (6. etg.)

Telefon sentralbord:
22 24 20 30

Telefon redaksjon:
22 24 20 40 –
22 24 05 72

E-post redaksjon:
gz@norad.no

Telefon annonser:
22 24 05 72 –
22 24 20 40

E-post annonser:
toab@norad.no

Design / produksjon:
Odyssé reklamebyrå/
Akela grafisk design,
Fred Isaksen, Larvik #7347

Trykk:
Nr.1 Trykk as

Abonnement:
Bistandsaktuelt, Norad,
Boks 8034 Dep.,
0030 Oslo
Telefon: 22 24 20 59
E-post: adr-ba@norad.no

Abonnement kan også tegnes via internett:
www.bistandsaktuelt.no
Abonnementet er gratis.

Artikler i Bistandsaktuelt uttrykker ikke nødvendigvis et offisielt syn.

Utgiver:
Norad

ISSN 1501-0201

Redaksjonen avsluttet:
Tirs. 11. desember 2007

Opplag – denne utgaven:
17 700 eksemplarer

Neste bistandsaktuelt utkommer ca. 2. februar

VISSTE DU AT...
det i 2002 var 115 millioner barn uten tilgang til grunnutdannelse, mens det i 2006 var 93 millioner uten tilgang?

Kilde: Unicef

«En grådig mus hører ikke at katten kommer.»

Namibisk ordtak

Årets julegave: Bistandsbondegård

Organisasjonene tilbyr geiter, esler og hunder

Klar for juleshopping? Bistandsorganisasjonene vil lokke deg vekk fra lekre H&M-klær, fete flatskjermer og mursteinsboka til Stieg Larsson. De vil at du skal tenke på dyrene i Afrika og Asia, og hvordan de kan redde verdens fattige.

INNSAMLING

■ JAN SPEED

Satser du stort, kan du gi bort en hel bondegård. Kirkens Nødhjelp, Flyktninghjelpen, Norsk Folkehjelp eller Oxfam er alle blitt selgere av dyr. Konkurransen er hard. En geit fra kirkens gård selges for 250 kroner, mens Flyktninghjelpen priser geiter og høns likt - til 350 kroner. Atle Sommerfeldt i KN kan også by på to grisunger til 260 kroner, eller et sta esel til hele 850 kroner. Arbeiderbevegelsens hjelpere i Norsk Folkehjelp tilbyr en hund til 150 kroner, som dessuten er trent for å lete etter miner.

Dersom du i stedet har tenkt å etablere bondegård i Bangladesh kan du kjøpe en flomsikret enebolig fra Strømmestiftelsen til 900 kroner. Den er allerede under bygging.

Symbolsk gave. Selvfølgelig er ikke dette en håndfast julegave, men et støttebidrag til en frivillig organisasjon med en fiks innsamlingsidé. Organisasjonene selger symboler. Du gir bort symbolet i form av et kort eller en t-skjorte til et forventningsfullt familiemedlem eller en venn, og sier at du prioriterer å gi gaver som «forandrer verden». Så håper du de kan unnvære Idol-stjernens siste CD.

Med gaven til Flyktninghjelpen er målgruppen veldig konkret. Ungdom får ett års undervisning og yrkesopplæring. Elevene, som på grunn av krig og konflikt aldri har hatt mulighet til å gå på skole, får en startpakke med høns, bur og fôr etter at kurset er ferdig.

Kirkens Nødhjelp understreker viktigheten av esler og geiter for verdens fattige (selv om geiter kan forårsake enorme miljøødeleggelser), men påpeker også at «Esel er et eksempel på hvordan Kirkens Nødhjelp jobber ute i verden. Men ikke alle trenger esel! Pengene fra denne gaven kan også bli brukt andre steder, for å støtte dem som til enhver tid trenger det mest.»

Samler millioner. Og understreke det symbolske ved gaven er også viktig for Norsk Folkehjelp. På organisasjonens senter for avl og opplæring av minehunder i Sarajevo blir kun 50 ferdig trente hunder levert hvert år – så de trenger ikke så mange sponsorer til akkurat dette. Derfor skriver de: «Å gi bort opplæring av en minehund til jul er en symbolsk gave – en måte å vise at du støtter Norsk Folkehjelp og den måten vi driver vårt arbeid på. Din gave er et viktig bidrag til langsiktig utvikling og et bedre liv for folk i over 30 land i verden.»

Hvor mye penger håper Flyktninghjelpen å få inn på «Gave med mening»?

– Mest mulig. Vi ønsker i hvert fall mer enn i fjor, sier Rolf Vestvik.

Nettsalget brakte inn to millioner kroner til Folkehjelpa i fjor. Kirkens Nødhjelp solgte julegaver for én million kroner i 2005 og syv millioner kroner i 2006. ■

Atle Sommerfeldt og eselet Pondus. Kirkens Nødhjelp og flere andre bistandsorganisasjoner vil at du skal kjøpe dyr av dem til jul.

FOTO: STEIN BJØRGE/AFTENPOSTEN

Resultatrapport 2007

Rapporten er Norads første forsøk på å framlegge resultater fra den norske bistanden – som beløper seg til over 20 milliarder kroner årlig. Rapporten bekrefter at det er menneskene, institusjonene, bedriftene og myndighetene i utviklingslandene som bærer det tyngste lasset og produserer resultatene. Bistanden kan bare gi et begrenset bidrag.

Bestill rapporten: tlf.: 22 24 20 30
eller postmottak@norad.no